-۱- ائل دیلی وْ ادبیّاتیٔ

نؤمره ۱

گرد آورنده : بهزاد بهزادی و همکاران

ائل دیلی و ادبیاتی / گرد آورنده بهزاد بهزادی و همکاران. ـــ تهران: نشر نخستین ۱۳۸۱ ۶۴ ص.؛ مصور

ISBN: 964 – 6716 – 71 - 7   شابک دوره

ISBN: 964 – 6716 – 72 - 5 : شابک جزوه یک

فهرستنویسی بر اساس اطلاعات فیپا

۱. زبان ترکی آذربایجانی - - واژه‌ها. الف – بهزادی، بهزاد.

۹۳ الف / ۳۱۳ PL   ۴۹۴ / ۳۶۱۰۳

کتابخانه ملی ایران   ۱۳۳۷۷ – ۸۱ م

نشر نخستین خ. انقلاب ، خ ۱۲ فروردین، شماره ۹۲ تلفن ۶۴۱۸۹۷۹

ائل دیلی و ادبیاتی (۱)

گردآورنده : بهزاد بهزادی و همکاران

ویراستار: م – رزاقی

حروف نگار: کاووس نصیری

نوبت چاپ : اول، ۱۳۸۱ □ شمارگان : ۵۰۰

لیتوگرافی: آبرنگ □ چاپ: تصویر

ائل دیلی و ادبییاتی ۱ ایچینده‌کی‌لر

چاغیریش	———	۳
ائل دیلی و ادبییاتی	بهزاد بهزادی	۴
یئرلی سوزلرین ثبتی اساسلاری	علیرضا صرافی	۸
آندیرما	———	۹
یئرلی سوزلر	ثریا بخشی	۱۴
یئرلی سوزلر	مصطفی رزاقی	۲۰
یئرلی سوزلر(فریدن۱)	حسین مسلمی	۳۳
یئرلی سوزلر	حسین م. گونئیلی	۳۶
یئرلی سوزلر	جواد دربندی	۳۹
آستارا لهجه‌سی	بهزاد بهزادی	۵۲

چاغیریش

ائل دیلی و ادبییاتی توپلاماق اوغروندا ال–اله وئرک

آذربایجان خالقی و ایراندا یاشایان بوتون تورک دیللی ائل‌لر، تایفالار توکنمز ائل دیلی و ادبییاتینا (فولکلورا) مالیک‌دیرلر. قرن‌لر بویو خالقین ذکاسیندان یارانیب و اینکیشاف تاپمیش آنالار و آتالاریمیزین دیرلی یادیگاری، اونودولماق و آرادان گئتمک تهلوکه‌سینده‌دیر. زنگین فولکلوروموزو توپلاییب قوروماق بیزیم تاریخی بورجوموزدور.

بو ساحه‌ده تک باشینا و داغینیق اونملی ایشلر گورونوبدور. بیزده اوز نووبه‌میزده شخصی مادی و معنوی ایمکانلاریمیزدان بو یولدا قویماغی قرارا آلمیشیق و آنا دیلیمیزین وورغونلارینین یاردیمی ایله «ائل دیلی و ادبییاتی»- نی توپلاماق مقصدیله ایشه باشلامیشیق.

آنجاق بئله بیر گئنیش و هر طرفلی ساحه‌لی آغیر و دیرلی ایشی نئچه نفر یوخ، بوتون علاقمندلرین ایشتیراکی ایله یئرینه یئتیرمک اولا بیلر. بیز هامی تورک دیللی وطنداشلاردان، آیدین‌لاردان یازیچی‌لاردان و آنادیلیمیزین وورغونلاریندان کونوللو یاردیم گوزله‌ییرک. یئرلی لوغت، ایفاده و فولکلورون هر بیر قولوندا چالیشیب، اونلاری توپلاییب، بیزه گونده‌رسینلر.

الیمیزه چاتان یئرلی لوغت‌لر آراشدیریلدیقدان سونرا توپلایانین آدیله بولتن‌ده چاپ اولوب یاییلاجاق. حورمتلی اوخوجولارین تنقیدی و ایصلاحی گوروشلری لوغت‌لرین دوزگون تلفوظو و معنالارینی بیلدیرمکده بویوک رولو اولاجاقدیر.

کیفایت قدەر لوغت بولتن‌لرده چاپ اولدوقدان سونرا کیتاب شکلینده، یئرلی لوغت‌لر سوزلویو ترتیب ائدیلیب یاییلاجاق.

بیز کونوللو ایشتیراکچیلاردان ایسته‌ییریک بیزیمله یازیشیب ایلگی باغلاسینلار و بو تاریخی حرکت‌ده ال‌لریندن گله‌نی اسیرگه‌مه‌سینلر.

بهزاد بهزادی، دکتر محمدزاده صدیق، علیرضا صرافی، اسماعیل هادی، دربندی، کریمی، ائل اوغلو

آدرس: تهران سعادت آباد- چهارراه شهرداری- ساختمان تجاری سرو، طبقه ۷ واحد ۲ دفتر وکالت بهزاد بهزادی.

تلفن:۲۰۹۴۹۰۰

فاکس:۲۳۵۲۲۶۷

ائل دیلی و ادبییاتی

دیل اینسانلارین ایجتماعی یاشاییشی‌نین ایلک باشلانغیجیندان هر قووم و ائل آراسیندا تورە‌نیب، اینکیشاف تاپمیشدیر معین ایجتماعی- سیاسی شرایطده هر دیلین لهجه‌لرینین بیریسی و یادیلین بیر قولو ادبی و یا رسمی دیل کیمی اوستویلوک قازانیر. ادبی و یا رسمی دیل دوولتی عصریمیزده ادبی دیل مدرسه‌لرده، دانیشگاهلاردا، کیتاب، مطبوعات، رادیو، تئلویزیون و... واسیطه‌سیله گئنیش یاییلاقداتدیر. یئرلی لهجه و آغیز ادبیاتینی سیخیشدیریب آرادان آپاراماقدادیر.

یئرلی دیل و لهجه‌لر بو سیخینگی‌لارا باخمایاراق بیر ائل، تایفا و یا بیر منطقه‌ده وارلیغینی قورویوب یاشاییر. لاکین گئتدیکجه اونودولوب آرادان گئتمک تهلوکه‌سینده‌دیر.

ائل دیلی و آغیز ادبیاتی (فولکلور) خالق طرفیندن قورونور و آز- چوخ اوز تأثیرینی ادبی دیله‌ده گوستریب و گوسترمکده‌دیر. دئمک، بوتون مدنیتین یاراتدیغی نایلییت‌لرین تملی خالق یارادیجیلیغی‌دیر. کوتله‌لرین ذکا و یاشاییشیندن دوغولموش، عصرلر بویو آغیزدان آغیزا کئچیب، اینکشاف تاپیب، قورونموش فولکلور، توکنمز بیر خزینه‌دیر. خوصوصیله ایران تورکلری آراسیندا ایللرله آنادیل‌لرینده مکتب، روزنامه و یازیلی اثرلرین یاساق اولدوغونا گوره خالق شیفاهی و آغیز ادبیاتینا آرتیق ماراق گوسترمیشدیر. دئمک اولار کی، خالق دیل و ادبیاتی بیر بویوک خزینه اولاراق هله‌ده دورور. آنا دیل قوللوغوندا دوران یازیچی و تحقیقاتچی‌لاریمیزدان بعضی‌لری تک‌لیکده چالیشیب و هر بیر ساحه‌ده ائل آرا آغیز ادبییاتینی توپلاییب چاپ ائتمیشلر. لاکین بیزیم ال‌ده‌یمه‌میش، گئنیش، درین و هر طرفلی فولکلوروموز اوقدەر یایغین و رنگارنگ، چوخ چئشیدلی و چارلی‌دیر کی، بوتون علاقمندلرین امکداشلیغی گرک‌دیر. بئله‌لیکله خالقیمیزین تاریخی یارادیجیلیغی اولدوقجا توپلانیب، قوروناجاق و اونلارین اونودولوب آرادان گئتمه‌سینین قاباغی آلیناجاق. ده‌یرلی و توکنمز دیل و ادبیات خزینه‌میز یازییا کوچورولوب ادبی دیلیمیزده و یازیلی ادبییاتیمیزدا ایشلنمه‌گه یارارلی قایناق اولا بیله‌جکدیر.

دیلچیک ساحه‌سینده تانینمیش سیمالاردان بیر عیدده یئرلی لوغت و فولکلوریک اثرلری توپلاماغا باشلامیشلار. شهرلرده و ائل‌لر آرا خراساندان توتموش فریدنه (اصفهان) قده‌ر، قاشقایی ائل‌لریندن ساوایاجان، اردبیلدن سولدوزادک، اورمییه‌دن باشلامیش، همدان، قزوین و اراک اطرافیندا یاشایان آنادیل‌لرینه وورغون هوسکار و پئشه‌کار یازیچیلاردان بیر عیدده اوز امکداشلیق‌لارینی بیلدیرمیشلر. اومید ائدیریک کی الوئریشلی شرایطده بوتون امکداشلارین ایشتیراکیله قورولتای قورولوب، قالمالی و سورکلی قورولوش و مدنی اوجاق یاراتماغا و رسمی شکله سالماغا ال تاپا بیله‌جک و آرادیجیل و عئلمی اساسلار اورزه بو اونملی و تاریخی بورجوموزو آماجینا چاتدیرا بیله‌جه‌ییک.

آماجیمیز بوتون ائل دیلی و ادبییاتی ساحه‌سینی بوروین فولکلوریک اثرلری توپلاییب چاپ ائتمک‌دیر. بو گئنیش ساحه چوخلو مووضولاری قاوراییر. الیمیزه چاتان یازی‌لاری مووضو و محل اساسیندا سیرالاماق و کامپیوتر یادداشیندا و آرشیوده توپلاییب، توپلایان امکداشین آدیله چاپ ائده جه ییک هله لیک آشاغیداکی مووضولاردان آد آپارماق اولا بیلر:

- یئرلی لوغت لر، ایفاده لر،
- آتالار سوزو، مثل‌لر،
- تاپماجالار،
- ناغیل‌لار،
- افسانه‌لر،
- شئعرلر (قوشماجالار، بایاتیلار، هر چئشیدده شئعر اولورسا اولسون)،
- اوخشامالار، نازلمالار، لایلار، هولاوارلار (امک نغمه لری)،
- اینانج‌لار،
- آلقیش‌لار، قارغیش‌لار،
- آندلار،
- مرثیه‌لر، آغیلار،
- سویوش‌لر، متلک‌لر، شوخلوق‌لار،
- طنزلر،
- رسم‌لر، دب‌لر،
- تورکه سایا درمان‌لار،
- آشیق (عاشیق) ادبیئاتیٔ،
- یئرلی اولچولر،
- اویونلار (اوشاقلار اویونو، بویوکلر دومویو)،

ائل دیلی و ادبییاتی توپلاماق اوچون بیر نئچه تاپشیریق:

۱- یئرلی لوغت و فولکلورلاری توپلاماغا کونوللو امکداشلاردان ایسته‌ییریک کی، بیر قطعه عکس، سیجیل فوتوکوپوسو، قیسا بیوقرافی، ایش و تحصیلات، چاپ اولموش اثرلری ، آدرئس، تئلفون نومره‌سینی بیزه گونده‌رسینلر.

۲- یئرلی لوغت و فولکلور توپلاندیغی شهر، کند، تایفا حاققیندا معلومات وارسا، یازسینلار.

۳- اگر فولکلورلار موعین شخص واسیطه‌سیله حئکایت اولموشدورسا، او آدامین آدی ، یاشی، ایشی یازیلسین.

۴- ایمکان اولدوقدا دانیشیق‌لار «ضبط صوت»- دا ضبط اولوب اونون ناواری دا گونده‌ریلسین.

۵- لازیم اولان مسله‌لری آیدین‌لاشدیرماق اوچون ایضاحات وئریلسین.

یئرلی لوغت‌لرین توپلانماسی بیرینجی سیرادا دورور. بولتن ده یئرلی لوغت لریله باشلانمیشدیر. یئرلی لوغت‌لری توپلایاراق یوخاریداکی تاپشیریق‌لاردان علاوه آشاغیداکی گوستریشلری ده نظره آلماق فایدالی‌دیر:

۱- یئرلی لوغت یالنیز او سوزلردیر کی، سوزلوک‌لرده و «آذربایجان دیلی‌نین ایضاحلی لوغتی»-نده اولماسین.

i. سوزلوک‌ده اولان لوغت‌لرین معناسی و آنلامی، او محل‌ده باشقا معنا و آنلامی اولورسا، یازیلمالیدیر.

ii. بعضی ایسیم و فئعل و ... حاللانماقدا و یا تصریف اولدوقدا ادبی تلفّوظو ایله فرق‌لنیر، بونلار دا یازیلمالیدیر.

۲- دوزگون تلفّوظو بیلدیرمک مقصدیله اصلی لوغت‌لرین تلفّوظو لاتین الیفباسیله تانیش اولمادیغینیز تقدیرده «آذربایجانجا- فارسجا سوزلوک»- ده ایره‌لی سورولن دوزگون تلفّوظ ایملاسیندان فایدالانماق اولار.

۳- لوغت‌لرین معنا و آنلام‌لاری آیدین‌جاسینا وئریلمه‌لیدیر. لازیم اولان صورتده بیر یا ایکی جومله‌ده اونون ایشله‌دیلمه‌سینی گوسترمک گرک‌دیر. خوصوصیله آتالار سوزو و یا ایفاده‌لرده ایشله‌نیرسه، او سوزلر قئید اولسون.

- هر حالدا «فارسجا» قارشیلیغی یازیلسین بیر ایکی میثاللا.

۴- یازیلار ائله یازیلسین کی، اوخوماغی چتین‌لیک تورتمه‌سین. یازیلان کاغیذ ورقه‌سینین هر ایکی طرفینده آزی اوچ سانتی‌مئتر فاصیله وئریلسین.

۵- توپلانان لوغت‌لرین آز- چوخلوغونا باخمایاراق تئزلیکله بیزه گونده‌رمه‌یینیزی گوزله‌ییریک. گله‌جک‌ده الده ائتدی‌یینیز یئنی لوغت‌لری گونده‌ره بیلرسینیز.

خاطیرلامالی‌ییق کی، بیزه چاتان لوغت‌لر بیر هئیأت طرفیندن اوخونور، آراشدیریلیر، گرکلی دوزه‌لیش‌لر آپاریلیر، کامپیوتئر حافیطه‌سینه وئریلیر و چاپ اوچون حاضیرلانیر. (همین بولتن‌ده نومونه‌سینی گورورسونوز). بولتن‌ده چاپ اولموش لوغت‌لر اوخوجولار

طرفیندن تنقید ائدیلمه‌سی و تکمیل‌لشدیریلمه‌سن گوزله‌نیر. گله‌جک‌ده بولتن‌ده یاییلان لوغت‌لرین عئلمی و مئتودیک شیوه ایله کیتاب شکلینده چاپ اولاجاغینا سوز وئریریک.

حورمتلی دیلداشلار، آنا دیل‌لرینین وورغونلاری، هامی‌نیزی بو تاریخی ایشده امکداشلیغا چاغیریریق، هر یئردن و هر تایفادان‌سینیز بیزیمله یازیشین حتا اگر بیر لوغت ده گونده‌رسه‌نیز بیز قارشیلایاجاییق.

بهزادی

یئرلی سوزلرین ثبتی اساسلاری

علیرضا صرافی

گیریش:

اولکه‌میز اسکیده بری بیر چوخ تورک دیللی تایفالاری‌نین مسکنی اولموشدور. تاریخده ثبت اولدوغو کیمی ساکالار، سابیرلر، خزرلر، خلجلر، قارقولوقلار، قیپچاقلار، و داها سونرا قالین

اوغوز ائللری اولکه‌یه آردی ـ آراسی کسیلمه‌دن گلمیش، یئرلشمیشلر. اونلار گئت ـ گئده باشقا گلمه خلقلرله قایناییب، قاریشمیشلار. بو آرادا بیر ـ بیری ایله چوخلو مدنی آل ـ وئرلری اولموشدور و بیر چوخ سوزلر و لوغتلر ده بیر ـ بیریندن آلاراق اوز دیللرینی داها دا زنگین‌لشدیرمیش و داها دا گوج‌لندیرمیشلر.

دونیادا ایکینجی بویوک تورک توپلومو اولان اولکه‌میز اوزونده تورکجه‌نین چئشیدلی دیالئکت‌لرینی، لهجه‌لرینی یاشاتماقدادیر.

بعضن بیر ـ بیریندن نئچه یوز کیلومئتر آرالی دوشن ایران تورکلری خوراساندان خوزیستانا قده‌ر، آذربایجاندان کیرمانا قده‌ر اوزون ایللر بویو اوز آرالاریندا بیر چوخ اصیل تورکجه سوزلرینی، عئینی حالدا اسکی یئرلی اهالی‌نین سوزلرینی بو گونه قده‌ر قورویوب، ساخلامیشلار.

سوز یوخ کی، بو بویوک دونیا میراثینا صاحیب دورماق، اونلاری توپلاییب، ترتیب ائدیب، یایماق ان واجیب ایشلردن بیری‌دیر. همین وظیفه‌یه قارشی بورجوموزو ادا ائتمک اوچون «ائل دیلی و ادبییاتی اوجاغی» آدلی بیر چالیشما مرکزی یاراندی و یئرلی سوزلرین توپلاماسینی اوزونه ایلک هدف سئچدی.

قئید ائتمک لازیمدیر کی، بیز یئرلی سوزلری مجموعه‌سینی اونو توپلایانلارین اوز آدلاریله نشر ائده‌جه‌ییک.

آیدین‌دیر کی، بو سوزلر گله‌جکده ادبییاتچیلار و عالیم‌لریمیز طرفیندن ادبی دیلیمیزین خیدمتینه آلیناجاق، بیر چوخ دیل، آرخاولوژی، تاریخ زمینه‌سینده چالیشان آراشدیرماجیلارین تحقیقی ایشلرینه یاردیمچی اولاجاقدیر.

یئرلی سوزلر هانسی سوزلردن عیبارتدیر؟

یئرلی سوزلر موعین بیر ناحیه‌ده (بیر کند ، بیر تایف، بعضن ده بیر نئچه شهر و کندلردن اولوشان بویوک بیر منطقه‌ده) ایشله‌نن سوزلردیر کی، اونلار هله‌لیک تورکجه‌میزین (آذربایجان تورکجه‌سینین) ادبی دیلینه داخیل اولمامیش و عمومی سوزلوکلریمیزه کئچمه‌میشدیر. مثلن:

اردبیل آغزیندا (شیوه‌سینده) **آلاهی** باشقا و آیری آنلامیندا،

تبریز آغزیندا (شیوه‌سینده) **پیٔ** یا دا **پی**، تعجوب ایفاده‌سی اولاراق

دره‌گز آغزیندا (شیوه‌سینده) **اوٌچورمک**، سوندورمک آنلامیندا،

زنجان آغزیندا (شیوه‌سینده) **توٌره‌مللی**، دوغرو، قایداسیله آنلامیندا،

قاشقای آغزیندا (شیوه‌سینده) **واٌری**، سوزو هامی معناسیندا،

همدان آغزیندا (شیوه‌سینده) **آست**، آلت آنلامیندا و ... بو کیمی

قئید ائتمک لازیمدیر کی، سوزلوک‌لریمیزده قئیده آلینان معنا بعضن موعین بیر منطقه‌ده باشقا بیر آنلامد دا ایشله‌نیلیر. همین سوزلر ده اوزلرینه مخصوص معناسی ائعتیباری ایله یئرلی بیر لوغت کیمی قئیده آلینیر. مثلن:

بوْی سوزو تبریزده ادبی دیلده تانینمیش معنالاریندان باشقا بیر ده اوزونو اولدوغوندان داها یوخاری گوسترمک اوچون اویدورولان یالان احوالات دئمکدیر. اورنک اولاراق: اوزوندن چوخ بوی دییر. یا دا: فیلانکس بوی دیین آدامدی.

قوللوقچو سوزو ایسه قاراداغدا ادبی دیلده تانینمیش معنالاریندان باشقا بیر ده ال چیراغی آنلامیندا ایشله‌نیلیر.

یئرلی سوزلری نئجه توپلاماق اولار؟

یئرلی سوزلری آشاغیداکی قایناقلاردان فایدالاناراق توپلاماق اولار:

۱- عادی جماعتین خوصوصن یاشلی، دونیا گورموش شخصلرین دانیشیقلاریندا، چوخلو کلمه‌لر، ایفاده‌لر و عیباره‌لر ایشله‌نیر، بونلارین ایچینده بیر چوخ یئرلی سوزلر ده واردیر. یاخشی‌سی بودور کی، همیشه الیمیزده بی قلم و کاغیذ اولسون و ائشیتدی‌ییمیز کلمه‌نی قئیده آلاق.

۲- شیفاهی خلق ادبییاتی او جومله‌دن آتا سوزلری، دئییملر، ناغیل‌لار، بایاتیلار، اوشاق فولکلور، قارغیشلار، آلقیشلار، آندلار، آشیق ادبییاتی و ... بیر چوخ یئرلی سوزلری اوزونده قورویوب، ساخلامیشدیر. اونلارا موراجیعه اولونارسا (ایستر قایناق کیتابلارا، ایسترسه ده قایناق شخصلره) بوللو یئرلی سوزلر الده ائده بیله‌جه‌ییک.

۳- چاغداش شاعیرلر و یازیچیلاریمیزین بعضی کیتابلاری دا یئرلی سوزلر باخیمیندان چوخ دولغوندور. حتتا اونلارین بیر پاراسی‌نین سونوندا کیچیک بیر سوزلوک ده ضمیمه اولموشدور. اونلارا نظر سالدیقدا اوز منطقه‌میزده ده عئینن یاخود اونون موعادیلی سوزلری سئچیب، لیسته آلا بیلریک.

۴- موعین ایش ساحه‌لرینده اوزونه مخصوص سوزلر ایشلنیر، میثال اچون اکینچیلر، مالدارلار، بازار آداملاری، قالایچیلار، دمیرچیلر، سینیقچیلار، باشماقچیلار، بورکچولر، بنالار، توخوجولار، نجارلار، باغبانلار، چورکچیلر، آوچیلار و ... بونلارین ایش وسیله‌لری‌نین اوزونه مخصوص آدلاری وار، هم ده موعین فعالیتلرده اوزونه مخصوص عیباره‌لر،

ایصطیلاحلار و کلمه‌لر ایشله‌درلر. بو ایش صاحیبلری ایله یاخیندان تانیش اولساق، اونلارین دیلیندن بیر چوخلو یئرلی سوز توپلایا بیله‌جه‌ییک.

یئرلی سوزلری نئجه یازاق؟

یئرلی سوزلرین یازیلیشیندا آشاغیداکی مووضولارا دیققت ائتمه‌لی‌ییک:

۱- هر بیر یئرلی سوزون هانسی یئرده راییج اولدوغونو قئیده آلمالی‌ییق.

۲- اگر تانیدیغیمیز منطقه‌دن باشقا آیری یئرلرده ده بو یئرلی سوزون راییج اولدوغوندان خبریمیز وارسا او منطقه‌لرین ده آدینی قئید ائتمک داها دا یاخشی اولار. مثلن:
آدینا آخشامی جومه آخشامی، پنجشنبه گونو دئمکدیر، همین سوز اردبیلدن باشقا مئشگین، گئرمی، آستارادا دا ایشلکدیر. اگر بو حقده (سوزون ایشلنمه شوعاسینا گوره) بیر معلوماتیمیز وارسا یازساق، داها دا یاخشی اولور.

۳- یئرلی سوزو یئرلی آغیزی (شیوه‌سی) ایله یازمالی‌ییق و بو ایش دقیق اولسون دئیه اونون لاتین الیفباسیله ثبت ائتمه‌لی‌ییک.

۴- یئرلی سوزون معناسینی یازمالی‌ییق. اگر بونو تورکجه یازماقدا چتینلیک چکیرسک، اونون یئرینه فارسجا موعادیلینی و آنلامینی دا وئره بیلریک.

۵- ان آزی بیر جومله‌ده قئیده آلدیغیمیز یئرلی سوزو ایشلتمک لازیمدیر. هم ده بو جومله او یئرین اوز آغزیله یازیلمالیدیر. اورنه‌یین: دب سوزو (تبریزده روسوم، عنعنه آنلامیندا) بئله بیر جومله‌ده وئریله بیلر: «بیزده بئله بیر دب وار کی، بایرامین اوّل گونی خاطیرریلرین گوروشونه گئدلله». همین جومله‌نین سون پارچاسینی بئله یازمامالی‌ییق: بایرامین اوّل گونو خاطیرلیلارین گوروشونه گئدرلر.

۶- یئرلی سوزلرین قئیده آلماسیندا او سوزون کوکو و یاخود شأن-ی نوزولو حققینده ده بیلگینیز وارسا لوطفن قئید ائدین.

۷- یئرلی سوز بیرلشمه‌لری ده یئرلی سوزلر ایله بیرلیکده یوخاریداکی قایدالار اساسیندا قئیده آلینا بیلر. مثلن: چال – گئچیت، ترسه‌مسسب، وار-گل ائله‌ماخ، باشدان سوورما، سوچکن کاغاذ.

۸- قدیم زامانلاردان دیلیمیزه کئچمیش اولان تات، عرب و آوروپا منشألی سوزلر ده موعین بیر یئرلرده ایشله‌نیرسه اونلار دا یئرلی سوزلر سیراسینا داخیلدیر. میجوور، ادیال، قیراوات، و ... بو کیمی.

۹- یئنیجه بیر پارا آیدینلار و موتخصیصلرین دیلینده گزن بعضن یئنی تورکجه سوزلر یا دا تات، عرب، آوروپا منشألی سوزلر یئلی سوزلر سیراسینا داخیل ائدیلمه‌مه‌لیدیر. مثلن: اوزل، گله‌نک، دوغال، باتی، لودئر، یونیت، ایسکنئر.

۱۰- توپلادیغینیز سوزلری ترتیب ایله سیرالاماق لازیم دئییل، بونو بیز کامپیوتر واسیطه‌سیله ائده‌جه‌ییک.

۱۱- توپلادیغینیز سوزلری اولورسا بیر کاسئتده ضبط ائدیب، یازیلارینیزلا بیرلیکده بیزه یوللایینیز. بو ایش کلمه‌لرین دوزگون اوخویوب، یازماسیندا بیزه چوخ کومکچی اولا بیلر.

آشاغیدا میثال اوچون تبریز یئرلی سوزلریندن بیر نئچه‌سینی نومونه اولاراق گتیریریک.

Bara بارا گولونج یانلیشلیق گینه بارا قویدون.

Bazi بازی کردیلرین آراسیندا دیک توریاق گوزتده بازیلاری خرابلامییه‌سن.

Bunçax بونچاخ قباله ائممیزین بونچاغی منیم آنامین آدینادی.

Papış آیاق قابی او جینه پاپیش تیکنلردندی (دئییم).

Şepik آیاق قابی، ترلیک شئپیکلریوی سوروتدییه، سوروتدییه دولانما.

Şəllənmax شللنماخ قارین ساللاماق شریت بتر شلله‌نیب گرک آچیب، بیر ده باغلییام.

Şütdəmax شوتده‌ماخ فوتبال ایصطیلاحی توپی ائله شوتده‌دی کی دروازانین توری دلیندی.

Qənov قنوو بویوک آرخ خییاواندا گئدیردیم بیردن دوشدوم قنووا.

Qucax qușu قوجاخ قوشی قوجاغا اویرنن اوشاق اوشاغی چوخ قوجاغیوا آلسان قوجاق قوشی اولار.

Quzulamax قوزولاماخ بینالاردا کفین قابارماسی اوتاغین کفی قوزولییب.

Quşq olmax قوشق اولماخ یوخودان اولماق او قدر های- کوی سالدیز کی قوشق اولدوم.

Kök دوروم، وضعیت علی عومرونون آخیرلاریندا چوخ پیس کوکدئیدی.

Gala گالا گل آلا گالا بو بویلوغو ساپلا.

Mırıx میریخ دوداغی جیریلمیش میریغا دییر چیراغی پوفله.

Yoldaş یولداش موسافیرتده یان صندلیده اوتوران آدام یولداشی قالان یوخدی گئداخ.

آندیرما

۱– باش سؤزلرین تلفّوظوٚ لاتین الیفباسیله وئریله‌جک. لاتین الیفباسیله تائیش اوْلمایان اوْخوجولاریٛ نظره آلاراق، لوٚغتلرین تلفّوظوٚنوٚ دوٚز گؤسترمکدن اؤترو اوْنلاریٛن یازیٛلیٛشیٛندا آشاغیٛداکیٛ صائیت حرفلر ایشله‌نه‌جکدیر:

آ	ا/ـه/ه	ائـ/ـئـ/یء	ایـ/ـیـ/ی	ایٛـ/ـیٛـ/یٛ	اوٚ/وٚ	اؤ/ؤ	او/و	اوْ/وْ
a	ə	e	i	ı	ü	ö	u	o

قئید: «واو» و «یای» صامیتی بئله یازیٛلاجاق: «وْ»، «یٛـ ، ـیٛـ ،یٛ ».

۲– بولتن‌ده گلن لوٚغتلرین قارشیٛلیٛقلیٛ معنا، آنلام وْ میثال‌لاریٛ اوْنلاریٛ توْپلایان امکداشلاریٛن یازدیٛق‌لاریٛنا اساسلاناراق موٚعیٛن اوٚسلوب وْ اساسلاریٛ گؤزله‌مکدن اؤترو اوْنلاریٛن یازیٛلیٛشیٛ، دوٚزه‌لیشی وْ آچیٛقلاماسیٛندا بیزیم الیمیز تام آچیٛق اوْلاجاقدیٛر.

۳– بولتن‌ده گلن باش سؤزلرین کؤک‌لری حاققیٛندا گله‌جکده اؤز فیکریمیزی بیلدیرمه‌یه چالیٛشاجاغیٛق.

۴– یئری گلدیکده سؤزلرین فارسی قارشیٛلیٛغیٛ () آراسیٛندا گتیریله‌جک.

۵– میثال‌لار [ ] آراسیٛندا یازیٛلاجاق.

۶– بولتن‌ده یازیٛلان لوٚغتلر گله‌جکده کیتاب شکلینده چاپ اوْلاجاغیٛ فیکرینده‌ییک. اوْنا گؤره حؤرمتلی اوْخوجولاریٛن تنقیدی گؤروٚشلری یئرلی سؤزلوٚک‌ده اوْلدوقجا دوٚزگوٚن وئریلمه‌سینه دیرلی یاردیٛم ائده بیلر.

یئرلی سؤزلر

توْپلایان: ثریا بخشی

ابهر

قانشار qanşar قاباق. [سن گئت ماشیئین قانشاریندا اوْتور.]

اردبیل

سادیر sadır شاققیئلداق، قوْیوْنون یوْنونا یاپیشان قیغ.

خوی

آلیزلاماق alızlamaq ۱- ضعیفلمک، ناخوْشلوقدان سوْنرا ازگینلیک. [نوْخوْشلوغون توْختاییب آمما آلیزلاییبسان.] ۲- باخ: سؤزلۆک.

پئشه‌یی ائله‌مک peşəyi eləmək بیر دفه دریلن میئوه‌لری خۆصوصن گیله ناریئ ایکینجی دفه، داها دیققتلی درمک. [گیله ناریئ اوّل دئشیررلر ایکینجی دفه پئشه‌یی ائله‌رلر.]

دئشیرمک deşirmək درمک. [گیله ناریئ دئشیردیک.]

قیراش qıraş داغیئن اته‌ییینده بوغدا وْ سایئره اکیلن موْسطّح حیصّه.

یاییلاغان yayılağan چایْ سوْیوْنون یاییلدیغیْ، قوملوق دوْزلتدی‌یی حیصّه . [گئت یاییلاغاندان بیر آز سایئیغ گتیر.]

زنجان

اسیل əsil ائوْلنمه‌لی اوْغلان یا قیز.

اوْرتوْک örtük یوْرقان- دؤشک. باخ: سؤزلۆک.

اوْفرمک üfərmək سارالماق. [بئله اوْفرمیشن؟ نوْخوْشان؟]

ایمانی imani ماهنیْ.

اکیره‌مک əkirəmək تورشاماق (قیز)، قاریئماق (قیز). [فیلانی‌نین قیزینیْ آلان یوْخ قالیئب اکیره‌ییب.]

بئجرمک becərmək باشارماق.

بئیْ بازار bey bazar ایش، ایلگی، علاقه.

بئیتون beytun وئجسیز، فایداسیز.

بجیت bəcit بئجید.

بهری bəhri ساپاق کیمی، تکی، تهر. [مال بهری ایچه‌ری‌یه گیریر.]

بیجه کالاش bicə kalaş ال ایری، اذییت‌جیل اوشاق.

بیْخچیْ bıxçı ارّه

پاچین paçın تومان، دوْنون اته‌یی.

پسه‌سیر pəsə sir گیزلین. [پوللارینیْ پسه‌سیر ائله‌دی= گیزلتدی.]

پنجه کئش pəncəkeş سوْموْ، بربری چؤره‌یی.

پوْنجوْک püncük ئیرسیز ایراد توتما. [چوْخ پوْنجوْک چیْخارتما.]

پیرنوْوْ pirnov گؤده بورون.

پیریم پیریم pirim pirim یٸکه‌یٸکه، گیله‌گیله، دال‌بادال. [گؤزلریندن پیریم پیریم یٸاش اله‌نیردی.]

پیٸسیٸخما pısıxma قوْرخودان بی٘ر یٸره قیٸسیٸلماق.

تامبیٸرا tambıra ناز، مینّت. [وٰالله من زاد اوْنون تامبیٸراسیٸن چکه بیلمره‌م گلر گلسین گلمز هئچ گلمه‌سین.]

تله‌که tələkə بیر آز، آزجا. [فارسی دیلین تله‌که اؤیٸرنمیشم.]

تنشگه tənəşgə کوٚرسوٚنوٚن دؤرت بیریٸانیٸ. [بویٸور کوٚرسوٚنوٚن یٸوخاریٸ تنشگه‌سینده اوْتور.]

ته‌سان təsan اوْدون‌لوق، کؤموٚر دامیٸ.

تؤره‌لی törəli باخ: تؤره‌مللی.

تؤره‌مللی törəməlli دوٚز عمللی، تؤره‌لی باشلیٸ، دوٚزگوٚن، دوْغرو. [بیر تؤره‌مللی ایش گؤردوٚن اوْ دا بویٸودو.]

توْسالا tosala بالاجا، آلچاق بوْیٸ، کوٚله. [توْسالا جاٸینا اوْد- اوْد دور.]

تولامبار tulambar گؤز یٸاندیٸران اوْد، توٚستوٚ.

تیٸخاجیٸ tıxacı ۱- گؤزدن دوٚشموٚش قذا، [نه‌دی یٸمیرن تیٸخاجیٸ اوْلدی.] ۲- تؤهمت، بؤهتان، ایفتیرا. [فیلانی تیٸخاجیٸ تاخیٸر خالخا.]

جانیٸخماق canıxmaq جانا گلمک، اوسانماق، بیٸزمک.

جللابی cəllabi آرالیٸقدا بوٚیٸوٚیٸن، اینام‌سیٸز آدام. [جللابی‌یٸه قیٸز وٸرمک یٸاخشیٸ ده‌گیل.]

جنم‌مرگ cənəmmərg جاوٰان اؤلموٚش، آللاه آلمیٸش.

جولاز جوٚلوٚ culaz cülü پارا، کؤهنه پالتارلیٸ. باخ: چوٚلوٚک.

جولاماق culamaq قوروماق. [اللرین جولاسیٸن نییٸه جالاتدیٸن.]

چت çət ایچی چتین چیخان گیردکان.

چه‌چوٚله çəçülə حوْققا بازلیٸق.

چوٚلوٚک çülük الین کیچیک بارماغیٸ.

چوٚنگوٚتمک çüngütmək ایشه‌مک. باخ: لوٚللتمک. [اوشاق فرش اوٚسته چوٚنگوٚتدی= ایشه‌دی.]

چیٸرتداخ çırtdax گوٚنه باخان توْخومو.

خشه‌نک xəşənək قاشیٸنما، گیجیشمک. [هئچ یٸره داعوٰانیٸ ساتیٸن آلیٸر دییٸه‌سن خشه‌نگی وٰار.]

خوْسدی xosdi اوْغورلادیٸ.

خوْسماق xosmaq اوْغورلاماق، چیٸرپماق. [توٚکاندان نوشابه‌لرین بیرینی خوْسدی.]

خیٸـتـیٸخ xıtıx قیٸدیٸق.

خیٸرناشماق xırnaşmaq جاوٰانلاریٸن ظارافاتیٸ .

داداریٸ dadarı سرسری، یٸئرسیز ایش گؤرمه.

دبک dəbək دیک‌باش، زاغار.

دهتله‌مک dəhətləmək تاٸیماق، بیلمک.

[آغزئین سؤزۆن دهتله دائیش].

دههیل dəhil قالئین چؤرک، باگئت چؤرهیٔی.

دوشبالاش duşbala سۆزگج. [دوش بالانیٔ گتیر دۆیۆنۆ سۆزۆم.]

دۆممۆلۆش dümmülüş بۆزدۆم. باخ: مۆچۆک.

دؤنرگه dönərgə چارخ. [دؤنرگهسی دؤنۆب= باختیٔ دؤنۆب.]

دیررؤ dirro چوْخ اوزون آدام.

زئرتئق zırtıq رنگی قارا آدام.

زیلان zilan یٔامان، شولوق اوشاق. [اوشاقلاریٔئین اۆچۆ ده زیلاندی.]

ساکی saki سانکی. [ساکی دا بؤیۆک دی ائحتیرامئین ساخلامئیر.]

سللم səlləm مۆلاییٔم، سرین یٔئل. [اوْتاق چوْخ ایستیدی قاپئنیٔ آچئق قوْیٔ بیر سللم گلسین.]

سۆسرریک süsərrik سۆسری.

سۆسگه süsgə سانجاق، تئل گۆلۆ. [قئزلار باشلارئنا سۆسگه وۆرارلار.]

سوْماخ بالا somaxbala بالاجا کیچیک تاوا.

سوْنجولماق sonculmaq سانجئلماق، باتماق.

سؤیٔکشمک söykəşmək برک قوجاقلاشماق. باخ: سؤزلۆک.

سئغارلاماق sığarlamaq سئغاللاماق، تومارلاماق. [قالیٔ نیٔ یٔاتیٔمئنا سئغارلا.]

شاغیٔ şağı دوْهچی.

شوْلاتداماق şolatdamaq جئزالاماق، جئزما قارا ائتمک، ایٔری اۆیٔرۆ یٔازماق.

شۆلۆک şülük نازیک اوزون آدام.

شئرپئللاق şırpıllaq چوْخلو هایٔ هویٔ، شولوخلوق. [بو شئرپئللاخدا آدام دهلی اوْلور.]

شئرئق şırıq شئرئم. [پارچا شئرئق اوْلدو.]

قارساماق qarsamaq دانلاماق، قئناماق.

قارسماق qarsmaq دانلاماق، تره ائلهمک، باشئنا چئغئرماق. [اوشاغیٔ چوْخ قارسما.]

قره نک qərə nək پیس فال وۆران، آغزیٔ قارا.

قوْرا زنگ qora zəng زئنقئروْ، زنگ. [تابوت قوْرا زنگی قازائیب = قوْجالئق چاغئندا اوشاق دۆزلدیب.]

قئتمئر qıtmır خسیس، قئسقاج.

قئژژوْ qıjjo سرسم، باش دؤنمه. [قئژژوْ توتدوم.]

قیسسیم qissim اوْوۆج. [بیر قیسسیم کیشمیش گؤتدۆم.]

قئنجئشماق qıncışmaq گیجیشمک. [دیشلریم قئنجئشئر.]

قئـیٔـئخلئق qıyıxlıq فرشین اوّلینده کئچیلن اریشلر، توْرپاخلئق. [لوْهردن قاباق بیز یٔئددی لایٔ قئـیٔـئخلئق تؤکریک.]

قـئـیٔـئق qıyıq قئغ.

کاف‌کاف گئچمک kaf kaf geçmək اوٚره‌ییٚ آتلانماق،بیریندن ساریٔ اؤلمک. [اوٚره‌ییٚم اوْندان ساریٔ کاف کاف گئچیر.]

کالاش kalaş آیٚاق قابیٔ، باشماق.

کئشیک keşik بوجاق.

کشکیماق kəşkimaq پالتارلاریٔن شریت اوٚستده قوروماسیٔ.

کوْمو komu یٚاستیٔ. [فیلانی کوْمو بورون‌دی=یٚاستیٔ بوروندو.]

کؤکوٚره‌مک kökürəmək باخ: اکیره‌مک.

کیرناس kirnas قیٚتمیٔر، خسیس، پول خرج ائله‌مه‌یٚن.

کیٔسنـیٔـخ kısnıx تـیٔسباغا.

کیفلان kiflan کوٚف.

گاوٚار (یٚاوٚار) gavar (yavar) دییٚه‌سن، ائله‌بیل، دئمک. [هاوٚا توتقوندو گاوٚار قار یٚاغاجاق.]

گؤده‌نک gödənək یٚوْغون باغیٔرساق.

گوٚرگوٚره gür gürə یٚامان اوشاق، شولوق، نادینج، اوْد پارچاسیٔ. [آللاه آلمیٔش اوشاق دؤیٚوٚل کی، گوٚر گوٚره دی!]

گؤره‌لمک görəlmək سره‌لنمک، گریلمک.

گوْدور godur گوٚن آغلاماق، بیرینه توْ توتماق. [منه بیر گوْدور چکدی گل گؤره‌سن.]

گؤوْه‌رنتی gövərənti گؤیٚرتی.

گیدی gidi جوٚمرد، جوٚانمرد. [سن هانسیٔ گیدی‌نین قیٚزیٔسان؟]

لتدی lətdi لتلی، همیشه ناخوْش.

لوْه‌ر ləvər فرشین ایکی قیٚراغیٔندا ساده قیٚرمیٔز حیصّه.

لؤل löl روحی خوٚصوصیٚیٚت‌لر، داوٚرانیٔش. (لؤلوٚ دؤنوٚنوٚب: روحی خوٚصیٚیٚت‌لری عوْض اوْلوب.) [قیٚزلاریٔن لؤل‌لری دؤنوٚب اصلن اؤزلرین ایشه وٚئرمیرلر.]

لوٚللتمک lüllətmək باخ: چوٚنگوٚتمک.

لوْه‌ره ləvərə اوجا، هئیٚکل‌لی، یٚاراشیٔق‌سیٔز آدام.

ماسدار masdar سیررینی گیزله‌دن.

ماسدیٔخلاماق masdıxlamaq اؤرتوٚب باسدیٔرماق. [ایشلرین ماسدیٔخلاما، دایٔ بیلدیم.]

ماشارا maşara بوْغاز یٚاراسیٔ. [بوْغازیٔوٚا ماشارا چیٔخسیٔن اوشاق دوٚز اوْتو.]

ماقئیللاتماق maqqıllatmaq علاج‌سیٔزلیٔقدان دال با دال کیپریک وٚورماق. [دوٚز سوٚزه جاوٚابیٔ یٚوْخودو گؤزلرینی ماقئیللادیٔردیٔ.]

مایٚالار باشیٔ mayalar başı فساد توٚره‌دن (ام الفساد) [فیلانی مایٚالار باشیٔ‌دیٔ.]

مره‌س mərəs میراث. [مرسه قالسیٔن بو ایٚاق قابیٔنیٔ ایٚاغیٔمیٔ چوْلاق ائله‌دی.]

مره–مره mərə-mərə دیک–دیک. [مره–مره باخیٔر منه دییٚه‌ن آدام گؤرمه‌یٚیب.]

مره‌سه‌لماق mərəsələmaq تومارلاماق.

منه‌سا mənəsa منجه، منده‌سه. [منه‌سا قوربان آیئ‌دیئ].

موئچۆک möçük هر اوجو تیز مخروطی شئی. [میدادئین اوجو موئچۆکدۆر یانئ قددنمیش‌دیر.]

مینقوْ minqo بورنوندا دائیشان آدام.

نازامات nazamat ناز، ایفاده، مازامات. [فیلانی نازاماتا قوْیور، سن ده نازاماتا قوْیما گؤره‌ک.]

نیمرچی nimərçi پالتار یوْیان، کنیز.

نکک nəkk داماق. [چئینه‌مکدن نککیم دوْشدوْ.]

هاممار hammar آستا، یاواش، گیزلینجه. [هاممارجا ایچری‌یه گیردی.]

هسکله‌ماق həsəkləmaq توْشه‌مک، نفس نفس وورماق. [قاچماقدان هسکلیر، هرا هسکلییه هسکلییه گلیرن؟]

هه‌نر hənər اوْدون ایستی‌سی. باخ: سؤزلۆک: هنیرتی. [تندیرین هنری وورور آدامئین اوزونه.]

هنکه قالا hənəkə qala گیرده‌کان اوْیونوندا قابئغئ سۆرتۆلمۆش گیرده‌کان.

هؤدۆکله‌مک hödükləmək داللادا دائیشماق، قئیبت.

هۆشدۆرۆم خانا hüşdürüm xana بؤیۆک یئر، بؤیۆک ائو، اوجو بوجاغئ بیلینمز ائو. [ائوْ دئییل هۆشدۆرۆم خانادئ قیشدا اوْچ دنه ده بوخارئ قورسان قئزئشماز.]

هۆشدۆرۆک hüşdürük فیشقا، فیشقیریق.

هۆم بۆل hümbül هۆمموْل،هیم بیر، قوماردا یوْلداش.

هینیشماق hinişmaq قیز ایله اوْغلانئین سئوْیشمه‌سی.

وئرنئخلاماق vırnıxlamaq چابالاماق، وْورنوخماق.

وئزماق vızmaq چئیرپماق. باخ: خوْسماق.

وینجیر vincir چوْخ دائیشان، یوْنگۆل. [فیلانی وینجیر وینجیر دائیشیر آدامئین قانئ قره‌لیر.]

یئتیک yetik ائشه‌له‌یَن. [چوْخ یئتیکدی.]

یئمیشله‌نمک yemişlənmək شیتدنمک (شیتلنمک).

یانالاماق yanalamaq گیزلیجه بیر زادئ بیرینین اوْوْجونا سوْخماق.

یهه‌لنمک yəhələnmək یئییه‌لنمک، صاحیب چئخماق، یه‌لیک دورماق.

یوْسقول yosqul یوْخسول.

یئل آتئ yel atı دوْچرخه.

عجب شیر

ساسئغ sasığ سادئیر.

میانا

اۆشه‌لمک üşələmək دادماق، قذادان یالتیز بیر ایکی تیکه یئمک. [سن کی، دئییرسن ناهار یئمیشم بس اوْندا گل اوْشه‌له؛ بوندان سوْنرا شامئین گل بوردا یئ‌ء اوْشه‌له‌مه‌یین گئت ائویزه! (آتالار سؤزۆ).]

اۆشۆللتمک üşüllətmək یاۋاشجا بیر زادئ بیر دلیئه زۆۋدۆرمک.

تئیخا teyxa خالیص. باخ: سؤزلۆک: تئیْ.

تندیره‌سر təndirəsər چؤرک دامئ، چؤرک یاپان دام.

تنگه təngə کۆچه، دربند، محلله.

جۆلۆ cülü باخ: چۆلۆک.

چالاسر çalasər قدیم ائوْلرده یۏیۏنما یئری.

خاپبا xapba قاراما، قاپاز. [باشئ خاپبالئ اۆزۆ داناقدا.]

ده‌بک dəbək سفئه، یۆنگۆل.

دستارخان dəstarxan ۱- بوغدا تۏرباسئ. [اکینچی‌لر دستارخانئ بئلینهباغلاییببوغدا سپیردیلر.] ۲- باخ: سؤزلۆک.

دۆسدک düsdək آرۋاد باش کیشی. [منیم اریم چۏخ دۆسدکدی.]

ساسئر sasır سۆدۆک ایئی. [ائۏدن سادئر ایئی گلیر= سۆدۆک ایئی گلیر.]

فئشقا fışqa فئشقئریق، آغئزلا سس چئخارتما.

فئنجئتماق fıncıtmaq ناز ایله اوْیناماق، بورجودا بورجودا اوْیناماق.

قئلپئن qılpın قئلچئق.

کۆمۆش kümüş قویو قازان (مقنّی).

[کۆمۆش گتیردیک قویو قازا.]

مئزمک mezmək یاۋاشجا اکیلمک، قوْیوب قاچماق.

ماندئرماق mandırmaq باتئرماق، سانجماق، تاخماق. [چوبوغو ماندئر دیۋارئن جئرئغئنا، اییئنه‌نی ماندئرپرده‌یه قالماسئن، پیچاغئن اوجونو یا چنگالئ ماندئر اته.]

مانماق manmaq سانجئلماق، باتماق.

[پیچاق ماندئ آغاجا، اییئنه ماندئ پالتارا.]

مۆچۆک müçüçk باخ: دۆممۆلۆش.

مؤچیک möçik شۆلکۆت، ازگین، یۏرغون.

[بئله ۏوردوم مؤچیک اوْلدو.]

پاپازلاماق papazlamaq قوْجائقدا عاغلئ الدن وئرمک.

یئرلی سؤزلر

توْپلایان: مصطفی رزاقی

دوْغوم یئری: زنجان

دوْغوم ایلی: ۱/ ۳ / ۱۳۵۵

تحصیلات: کارشناسی ارشد معارف اسلامی و اقتصاد دانشگاه امام صادق (ع)- تهران

م. رزاقی «ائل دیلی و ادبیاتی» بولتن‌لرینی چاپا حاضیرلاماقدا کؤنۆللۆ اوْلاراق دیرلی امکداشلیق ائدیر.

اردبیل

اوْچور oçur نؤوْبت، صف. [منیم واختئیم یوْخ اوْچورا دایانا بیلمره‌م، قوْیون من بیر دنه چؤرک آلئیم گئدیم.]

ائنگم engəm آغئرلئق اوْلان طرف، ثیقل مرکزی. [بیر پوْتا آرواد ماشئینا میندی؛ ماشئنئین ائنگمی دۆشدۆ بو یانا.]

آوارماق avarmaq سئزمک، سئچمک. [اوزاقدان بیر سس گلدی؛ آوارمادئیم کیمین سسی ایدی.]

قاهارماق qaharmaq آغئر بیر شئیی آزجا یئریندن دبرتمک، ایتمک. [بو داشئ بیر آز بری قاهار.]

قاهارئلماق qaharılmaq اوشاغئن قوجاقدا دالئ ایئلمه‌سی. [اوشاغئ قوجاغئندا مؤحکم ساخلا قاهارئلماسئن.]

گیری گیری giri giri گیری گیری آختارماق؛ بیرینی هر یئرده آختارماق؛ قارا قارا آختارماق. (بعضن گیلی گیلی ده دئیئلیر.)

لئیْ ley فئرئلداق. [بیلمزیدیم لئیْدی‌لر مئشگیننی‌لر / باشماغئمئ گئیدی‌لر مئشگیننی‌لر. زنجاندا لوْوْ دئییلر.]

هۆنۆ hünü مئغ‌مئغا.

یالبئنماق yalbınmaq دیل دوْداغئنئ یالاماق. [اوْدی یالبئنا یالبئنا گلیر!]

یوْوز youz عجب. [نه یوْوزسن ده بیزه گلرسن؟ نه یوْوز گؤرسندین؟]

آستارا

هۆنۆ hünü مئغ‌مئغا.

اورومیه

زینگیله zingilə سالخئمدان کیچیک نئچه گیله‌دن عیبارت اۆزۆم بیرلیئی، بالا سالخئم. [بیر زینگیله اۆزۆم یئدیم.]

قئنقئماق qınqımaq کؤپمک، قوْمبالماق. [نه

قێنقیمئیسان بوردا؟: نه کۆیۆب اوْتوروموشسان؟]
بیناب
آیبا (آربا) ayba (arba) دوْلچا. [خزرین سویۏن آیبا آیبا بوْشالتاق ایله قورتولماز کی.]
پنداملاماق pəndamlamaq باغ سوواراندا آرخئن بندینین دالئندا سویۏن شیشمه‌سی، پندام اوْلماسئ. [سو پنداملادی.]
تبریز
انه‌شۆش ənəşüş عجیب، عادی وضعیت‌ده اوْلمایان، اناین، اوْزو بێه‌نن، قورو بیۏ. [آدام بو قدەر انه شۆش ایشلر گۆرمز.]
اوْت قئرناسئ ot qırnası اوْد پارچاسئ، شولوق اوشاق. [اوْ اوشاق ائله بیل اوْت قئرناسئدئ.]
اوْرک باسان ürək basan آزجا شوْر اوْلان یئمک.
باداش badaş بیر بیرینه باغلئ، باغداش. [اوْ ایکی سئوگیلی باغرئ – باداشدئرلار= اوْرک بیردیرلر.]
باغداش bağdaş قئچلارئ چارپاز شکلینده اوْتورماق. [باغداش قورماق (ماغداش دا دئییلیر).]
تهر ائتمک təhr etmək باخ: تره ائتمک.
توْرالماق toralmaq کۆکه‌لمک، رنگ و روخون آچئلماسئ، دیرچه‌لمک، جانلانماق. [بالا بالا توْرالئرسان ائله بیل خوْش گئچیر.]
قارئنپا qarınpa قارئن قولو. [نمه‌دی قارئنپائئغان سالمئشان ائله یێرن؟]
قوْپالاماق qopalamaq باخ: قوْوالاماق.
گیلی گیلی gili gili باخ: گیری گیری.
لۆلۆک lülük لۆله، چایئنیکین لۆله‌سی، سماوارئن قئرناسئ.
ناسئرقا nasırqa ۱) داش، کرپیچ داشئماغا برانکارد شکلینده وسیله. ۲) برانکارد.
کرکی kəki باخ: کرکۆج.
خوی
آنقوت anqut قاز قیسمیندن بیر نوۏ اؤردک؛ مجازن قابا، کالا کۆتۆر آدام. [اوشاقلارئ قوْرخوداندا دئییرلر آنقوت گلیر ها!]
انه شۆش ənə şüş ناموْنظم، شلخته، [بو آروْاد انه شۆشدۆر اوْ ائشی‌یی همیشه تۆکۆنتۆلۆدۆر.]
آیامدا سایامدا ayamda sayamda هردن، آرادا بیر، آرا سئرا. [آیامدا سایامدا بیر قوْناقلئق وئریر.]
ایوۏ iv باشئن تۆکلرینی ایکیه آیئرماق، (فارسجا فرق سر باز کردن). [باشلارئندا ایوۏ آچیرلار. وئر دللک باشئندا ایوۏ آچسئن.]
تئنجئخماق tıncıxmaq بیر معنادا فاسید اوْلوب قوْخوماق. [بو خوروشت تئنجئخئب آت گئتسین.]
جئلبئز cılbız کیچیک، دجل اوشاق، جوْوه‌للاغئ. [بو! بو! آمان بونون الیندن، بو

جئلبئزئین بیری جئلبئزدئر.]
خرگز xərgəz آغاجئین سئیئب آسلانان بوداغئ. [آغاجئین خرگزی توْولائیر اوْنو قوْپارت آت یئره.]
خوْزان xozan اکیلمه‌میش، باییر قالان یئر. [بو یئر خوْزان قالئب.]
خئزان xızan اوشاق موشاق، میللت، خالق، قوْهوم– طایْفا. [خئزان دوْلوب اوْتاغا یاتماغا یئر یوْخدو.]
خئم xım بینؤوْره، بینائین بینؤوْره‌سی. [خئم باسماق: پئیٔ باسماق.]
سئفالئم sefalım ساوْایٔ، آیریٔ، باشقا. [اوشاقلار تامام بو درسده رد اوْلدولار مندن سئفالئم.]
سائئماق sayımaq (سائیئیرماق) چئغئرماق، قئشقئرماق.
شیلوْ şilo ثابئین دیبینده قالان قذا، باتئق قاب. [بو قابلار شیلوْلودور بولاریٔ آپار یو.]
قزیلله‌مک qəzilləmək تشوْیق ائتمک، تحریک ائتمک، قورشالاماق، دابائینئ چکمک، قوْلتوغونا وئرمک. [بونو قزیللییبلر: قوْلتوغونا قارپیز وئریبلر.]
قوْجور qocur شوْر. [آش چوْخ قوْجور اوْلوب: دوزو چوْخدور.]
گیلی گیلی gili gili باخ: گیری گیری.
میلاخ milax اوْزوْموْن قورومووشو، کیشمیش. [آیٔ قیٔز گئت بیر آز میلاخ گتیر

قوْیٔ کوْرسوْنوْن اوْستوْنه.]
ناسئرقا nasırqa ۱) داش، کرپیج داشئماغا برانکارد شکلینده وسیله. ۲) برانکارد.
کرکوج kərkuc چکیش شکلینده آمما چکیش ایله فرقلنن بیر آلت‌دیر. بونون هم مئخ چکمه‌یه یاریئغئ وار هم مئخ چالماغا دابانئ. [کرکوجی گوْتوْر جعبه‌نین مئخلارئنئ چک.]
که‌وئز kəviz یئر اوْلچوْسوْ میقیاسئ، کوْز. [بیر که‌وئز یئریم وار.]
کوه kəvə سوسوز چوْل. [بورا کوه‌دیر بوردا اکین اوْلماز. (قی‌یاس ائدین کوه یئر – کوْیر سوْزوْ ایله).]
کینزیک kinzik موْشکوْل، درد–ی سر، چتینلیک. [فیلان کسین قدرینی بیلین سیزین هر نه کینزییز اوْلسا اوْ دوْشوْر دالئجا حل ائدیر.]

زنجان

ائینم eynəm باخ: ائنگم.
ائیدیرمک eydirmək ازدیرمک، ناز ائتمک، چوْخ اوْز وئرمک، شیتلندیرمک. [اوشاغئ چوْخ ائیدیرمه مینر بوْیئنان. (باخ: ائیمک.)]
آجئندان acından آجئمدان. [آجئندان اوْلدوْم ناهار پیشمه‌دی. آجئندان یئرییه بیلمیردیم.]
آلازلانماق alazlanmaq یانماق،

اۆتۆلمک.

آغیزاسیچان **ağızasıçan** آخسار سیچان، (بیر قیسم چؤل سیچانیٔ).

اوجوبینیخ **ucubinix** بؤیۆک، هۆندۆر آدام. (عوج بن عنق). [بیردن گؤردۆم قارداشیٔ گلدی، اوْدا کی، اوجو بینیغین بیری.]

اوْخوماق **oxumaq** خسته‌لیئین سیرایت ائتمه‌سی، یوْلوخماق [منه سوْوق ده‌یِب منه یوْخون گلمه سنه ده اوْخویار. بو نوْخوْشلوق سندن منه اوْخودو.]

اؤرنشمک **örnəşmək** شوخلوق ایله بیر بیرینه اذیت ائتمک، اؤجشمک، اریشمک. [بیر بیرینه اؤرنشمه‌یین!]

اوْزاممانا **ozammana** اوشاق دوْغوموشنلییینده وئریلن قوْناقلئق، وٰلیمه. [موْبارک‌دی اوْغلون اوْلوب اوْزاممانا یادئندان چیخماسئن.]

ایتانئماق **itanımaq** تائیماق. [من اؤزوْموْ ایتانئییان گوْندن.]

ائشئتماق **ışıtmaq** چئراغیٔ یاندئرماق (ائشئتماق، کؤکوْنوْن موْتعددی شکلیدیر.) بیر مثلده ایشلنمیشدیر. [گئدیردیم ایندی / گؤردوْم بیر هیندی / ائششگی میندی / چئخدیٔ شوْرباداْن // گئدیردیم بایاق / گؤردوْم بیر آیاق / یئددی قیرخ آیاق / چئخدیٔ شوْرباداْن // آیٔ بالا مردی / ده‌ده‌مین دردی / یئددی یوْک پردی / چئخدیٔ شوْرباداْن // آیٔ بالا خورشید / چئراغئن ائشئد / بیر قئیللیٔ پیشیک / چئخدیٔ شوْرباداْن.]

آینئماق **aynımaq** ۱- آیئلماق. ۲- باش آچماق. [قوْیٔ باشئم آینیٔسئن سنین ده ایشین گؤررم، یوخودان آینیٔدیم گؤردوْم ساعات اوْندور.]

باغداش **bağdaş** قئچلاریٔ چارپاز شکلینده اوْتورماق، [باغداش قورماق] ماغداش دا دئییلیر.

بانلاتماق **banlatmaq** گیزلینجه اوْغورلاماق، اکمک. [میدادیمیٔ بانلاتدئلار: اکدیلر.]

بایئندئرماق **bayındırmaq** قودورماق، ایفراطکارلئق. [چوْخ شولوق ائلیرن هه بالا بایئندئرمئشان.]

به‌ری **bəəri** کیمی، تکین، تهری، بهری. [منه باخ گؤر من نه جوْر یازئرام منیم نه‌ری.]

بود **bud** (پایٔ بؤلوْشمه‌ده) یاخشیٔ، اوْستوْن. [بو توکان اوْ توکان بوددور.]

بوْیٔ **boy** (فرش ایصطیلاحیٔ) فرشین عمودی اریش‌لرینه بوْیٔ دئیه‌رلر. [بوْیلاردان بیری قئرئلئب.] بوْیلوق: بوْیٔ ایپی.

بوْیٔ **boy** حشره، بؤوْه، بوْوْه، بؤجک. [اؤیده بوْیٔ وٰار گرک داوٰا وٰوراق.]

بیلوْ **bilö** (بوْلوْوْ) بیچاق وٰ قئلئنجیٔ ایتیلتمک اوْچوْن ایشله‌نن مخصوص بیر داش.

پاتگه **patgə** خالچا توْخوما وٰسیله‌لریندن بیری، یاستیٔ دمیر شیش. [اوّل پاتگه‌له سوْرا آرقاجیٔ گئچ.]

پؤشله مک pöşləmək ۱) سانجماق. [ایلان پؤشله‌سین بیله‌ن بالام.] ۲) باخ: سؤزلۆک..

پیپیللاخ pipillax (پیپیللاق) بدنده قابار. [الیم پیپیللاخ وۏردو.]

پیسینگال pisingal سۆسری، پیسیئنا، چاپاغان.

تاتیٔلیٔ tatılı ۱) زهر–ی مار، میراثا قالمیٔش. ۲) جۆوه‌للاغیٔ. [کؤپک اوْغلونون تاتیٔلیٔسیٔ یئرینده دایایانمیٔر؛ اوْغلان سن نییه بیر یئرده تاتیٔلیٔ قیٔلیٔب دۆز اوْتوموران؟]

تاناماق tanamaq تائیماق. [من سنی دۆنن تانامادیٔم؛ منی تانامیٔران؟]

تایکش taykəş تایْ دییشیک، جۆت اوْلمایان. [نییه آیاق قابلاریٔن تایکش گئیمیشن؟ چیٔخارت دۆزگئیْ!]

تره ائتمک tərh etmək آجیٔخلانماق، کۆسمک. [نییه بس تره ائلیرن؟ خوْشلوغونان دی چکیل اوْ یانا دا ! نییه منیم اوشاغیٔما تره ائلیر بیه چؤره‌یینی اوْ وئریر.]

تولاس tulas بدنده ازنیک یئرین اۆستۆنه قوْیولان ملهم. [دیزیم ده‌یدی قاپانا گؤیه‌ردی ائوْده خمیر تولاسیٔ قوْیدوق.]

تولوه tuluh اۆز، یاناق. [تولوهلاریٔندان قان دامیٔر، یاناقلاریٔندان قان دامیٔر.]

تؤکتۆ töktü (فرش ایصطیلاحیٔ) بیر بیرینین دیبینه چالیٔنان بئش، اوْن، یا دا آرتیق

تیزوْول tizoul قابار.

جاوْا cava داش- قایالاریٔن آراسیٔنداکیٔ چاتلاق، جب. [بو داشلاریٔن جاوْاسیٔندا آدام یئر اوْلار.]

چاپاغان çapağan سۆسری.

چالدیٔرماق çaldırmaq تۆکۆ قیٔرخدیٔرماق. [گئدیم سلمانییا باشیٔمیٔ چالدیٔریٔم.]

چالماق çalmaq باغلاماق، ساریٔماق. [اوشاغیٔ چالدیٔ دالیٔنا.]

چۆیْ çüy تاختا میٔخ، چیوْ.

چیٔرتیٔللاماق çırtıllamaq سو کیمی شئیلرین داشلانماسیٔ. [اۆستۆمه قان چیٔرتیٔللادیٔ.]

حربه‌له‌مک hərbələmək عصبانیئت ایله پرخاش ائتمک، تهدید ائتمک، هده‌له‌مک. [اوشاغیٔ حربه‌له چوْخ شولوق ائلیر.]

خارت xart قورو، بی ظرفییت آدام. [اوْلار خارت اوْلاللار.] (قارت سؤزۆنۆن مۆحررفی.)

ختیْ ائله‌مک xətəy eləmək قابیٔغیٔندان چیٔخارتماق. [گیردکانیٔ ختیْ ائله‌یَنده الیمی پیچاق کسدی. بو گیردکاننار ختیْ اوْلوب.] که‌ته‌له‌مک ده دئیه‌رلر. که‌ته بیر بالا کاردک کیمی وْسیله دیر بو عمل اۆچۆن (کۆتمک= کسمک کؤکۆندن.)

خرره xərrə بولانیٔق سو، لیل سو. [سویو خرره‌له‌مه؛ خرره سودان ایستیر بالیٔق توتا.]

ایلمه. [بو خانه‌لر تۆکتۆدۆر دۆلدورمیئیاسان.]

ایشله‌دیلن بیر نۆع چاپاجاق، دهره. [خشگری وئر منه آغاجیٔ داللایئیم.]

خلش xələş (خلج) میللت، ائل، طایفا. [خلشدن آیریٔلیب دالیٔ قالمیٔشام منه رحم ائله.]

دال چاتماق dal çatmaq تنبلیک، سۆرۆنمک. [نییه دال چاتئیران؟: نه سۆرۆنۆرسن، تئز اوْل.]

داللاماق dallamaq آغاجیٔن داللاریٔنیٔ کسمک. [آغاجلاریٔ داللادیٔم.]

دامچیٔللاماخ damçıllamax دامجیٔلاماق، مجازن آرایا سوْخولماق. [دام دامچیٔللیر؛ سن دامچیٔللاما: سن بیزیم ایشیمیزه قاریٔشما.]

داهاماق dahamaq دانماق، اینکار ائتمک.

داواخیر davaxır داعوا کار، شر داغارجیٔغیٔ.

درگه dərgə بیر اوْووجدان آز اوْلان اوْلچو. [بیر درگه ده دوز تۆک.]

ده‌یینمک dəyinmək چاتماق. [گلین حئساب کیتاب ائله‌یک هره اوْز حقینه دیٔینسین.]

دهتله‌مک dəhətləmək بلله‌مک، نیشان قوْیماق. [اوْغرو گۆنۆز گلیر بوْش ائولری دهتلیر.]

دوْدوْ dodo باخ: شوْنقال.

دیلبیر دیلبیر dilbir dilbir دیک دیک دائیشماق، جسارتله دئمک. [چوْخ دیلبیر

خشگر xəşgər بوداقلاریٔ قیٔرماق اۆچۆن

دیٔنقیٔلا دیشوْ dınqıla dişo اوشاق اوْیونلاریٔندان، تبریزده «دوْمبالان پیستان» دئییلر. [اوشاخلار گلین دیٔنقیٔلا دیشوْ اوْینیٔیاخ.]

زۆ زۆمه züzümə ائلنجه باغیٔندا اوشاقلار اۆستۆنه مینیب زۆیۆدۆکلری وسیله. [زۆ زۆمه‌دن زۆیئنده موْحکم دیٔدیم یئره. زۆ زۆمه‌نین اۆستۆ آغاریٔب آیٔنا تکین.]

سئی‌له‌مک seyləmək دۆیۆنۆ قابدان قابا تۆکرک داش قومونو آییٔرماق. [دۆیۆنۆ سئی‌له‌دیم سوْرا تۆکدۆم قابلامایا. دۆیۆنۆن داشیٔ وار اوْنو سئی‌له.]

سالدیٔرماق saldırmaq قوْوالاماق. [اوْنو وورموشدوم، منی گۆردۆ منی سالدیٔردیٔ. نییه اوشاغیٔ سالدیٔریٔران یئیخیٔلار.]

سۆرۆتمش sürütməş (سۆرۆتمج) سۆرۆتمه، ترلیک. (فارسجا دمپایی).

سۆلۆ sülü میل، توْخونما میلی. [سۆلۆلری وئر کؤینه‌یی توْخویاخ.]

سیخبیر sixbir بیر نۆع الک. [هر نمه ایسته‌سن واریٔمیٔز الک، قلبیر، سیخبیر. نوْخودو سیخبیرینن اله.]

سیٔخماق sıxmaq توللاماق، آتماق. [اوْغلان داشیٔ سیٔخدیٔ پنجره‌نین شۆشه‌سی سیٔندیٔ. بوْشقابیٔ گۆتۆردۆ سیٔخدیٔ ائشیٔیه.]

سیرتدتمک sirtdətmək (سیرت‌لتمک) ایصرار ائتمک، سیٔرتیٔلماق. اۆزۆنه سالماق.

دیلبیر جاوٓاب وئریرسن هه!]

[ایسته‌میردی وئره اۆزۆمۆ سیرتدتدیم آلدئم.]

سیرینسه‌مک sirinsəmək کئییمک. [دۆکتۆر دیشیمه ایینه وۏری سیرینسه‌دی.]

سیل sil (آذربایجانجا: پال. سنگلاخدا: چیل) جوٓیزین یاشئل قابئغئ. [سیل‌لی گیردکان آلما ختیٓلنمیش گیردکان آل.]

سیٓیرانماق siyranmaq سۆرۆشمک، سۆرۆشۆب یئیخئلماق، یئره سره‌لنمک. [سیٓیراندئم: زۆیدۆم. اوشاغئن شالوارئ سیٓیرانئب گلیب دۆشۆب دیزلرینه.]

شوٓرناق şornaq ۱) نوٓودان. [یاغئش یاغئردئ شوٓرناقلار ایشلیردی.] ۲) اۆزۆیۆن قاشئنئین اوٓتوردوغو یئر.

شۆش şüş لۆل، زئر، کامیل، خالیص، تامام. [شۆش کافیر: چوٓخ کافیر. شۆش ائششک: زئر ائششک.]

شوٓنقال şonqal مازالاق، کئچمیشده دوٓو دوٓو دا دئییلرمیش.

شئوٓشم şövşəm مۆردار اوٓلماق، حرام اوٓلماق. [حئیوٓان مریض اوٓلدی باشئنئ کسه بیلمه‌دیک شئوٓشم اوٓلدی. آیٓ شئوٓشم اوٓلموش (قارغئش).]

فیندیر سه‌غیر findir səğir جهنم، گوٓر. [فیندیر سه‌غیره کی، گلیب: جهننمه کی، گلیب.]

قارچئغایٓ qarçığay آئیجئ قوش (دنیز قوشلارئندان‌دئر.)

قارسالاندئ.]

قارقانا قارقانا qarqana qarqana قارقایاراق، دئیینه دئیینه. [عاباسئ آتدئلار چاپا / قارقانا قارقانا گلیر. (عاباس گۆلگز داستانئ زنجان روایتی. اوٓخویان: آشئق مۆسلۆم عسگری).]

قارئنپا qarınpa قارئن قولو. [نمه‌دی قارئنپائئغان سالمئشان ائله یئییرن؟]

قالچا qalça (قالچاق) اۆزۆیۆن قیسمی، اۆزۆیۆن حالقاسئ. [بو اۆزۆیۆن قالچاسئ گوٓمۆشدی.]

قایئرئلماق qayrılmaq باخ: قاهارئلماق.

قره‌مه qərəmə بامباچا، قاپاز، قاراما. [قئز اوشاقلارئ بیر بیرینه قینی قینی (qini qini یاندئ قئیندئ) وئرنده بیر بیرینه قره‌مه توتاللار.]

قره نک qərə nək پیس یۆلا یوٓران آدام. قارا خبر وئرن، شوم. [ایسته‌دیک چئخاق ائشیه بو قره نک پیس فال وۏردی.]

قره‌نقولوق qərənquluq قارانلئق.

قوٓممالماق qommalmaq (قوٓمبالماق) یوٓل اۆستۆنده دیکله‌نمک، باش قالدئرماق، دیکیلیب دورماق. [نمه‌دی قوٓممالمئشان بوردا یوٓل ایچینده؛ دور گئچ ائله‌یه. قاپئ آغزئندا قوٓممالمئشدئ من ایلیشدیم یئیخئلدئم.]

قوٓوزاماق qovzamaq یاوٓاشجا اوٓغورلاماق، اکمک. [منیم پیچاغئمئ کیم

قارسالانماق qarsalanmaq توّکلرین اوْددا یانماسیٔ. اوّتوّلمک. [اوّز گؤزوّم

قوْوزادیٔ.]

قیٔرجالانماق qırcalanmaq توّکلرین اوْددا توتوشوب، یانماسیٔ، اوّتوّلمک. [چیٔراق اوْت توتدو اوّز گؤزوّم قیٔرجالاندیٔ.] (قارسالانماق سؤزوّنوّن تحریفی‌دیر.)

قیللی پاراخ qilli parax چیرکین وْ توّکلوّ آدام وْ حیٔیوْان. (پاراق: توّکلوّ) [حسن پاشا گؤردوّ علی سئچن قولانلار ضعیف‌دیرلر اوْز دیلیمیز قیللی پاراخ (کوْر اوْغلو داستانیٔندان)].

قیٔنیٔ قیٔنیٔ qını qını یاندیٔ قیٔندیٔ.

کانا kana دلیک، دئشیک، حدقه. [دوْققوز کانالیٔ بالابان. دوْققوز گؤزلوّ، دوْققوز دلیکلی.]

کئیوْانی keyvani قاریٔ قوللوقچو. [هئچ ائوْده اوْلماسیٔن بئله کئیوْانی/ حیلله‌دن دوْلدوروب شله کئیوْانی.(صیاد وْ پری داستانیٔ. زنجان روْایتی، اوْخویان : آشیٔق موّسلوّم عسگری).]

کوّلکه külkə کیلکه، توّکلرین بیر بیرینه ایلیشیب دوّیوّن دوّشمه‌سی. [باشیٔم کوّلکه‌له‌نیب.]

کوّله‌مرتدی küləmərtdi تولّلایاراق آتماق. [کوّله‌مرتدی یئنن وْوردوم قیٔچلاریٔ قیٔریٔلدیٔ. بیر دنه کوّله‌مرتدی سئیخدیٔ بیر آغاج گئتدی.]

کیرت kirt (فرش ایصطیلاحیٔ) اریش‌لرین چارپاز دورماسیٔ. [فرشین کیرتلری چوْخ آشاغیٔدیٔ کوّجوّنوّ یوخاریٔ چکین.]

باغا.]

گرزه gərzə محلله بوْیْنو یوْغونو، داوْاخیٔر، قوْچو، لوْطو. [گئجه گرزه‌لر کوّچه‌ده هئیرئیللئیردئیلار، قوْیْموردولار یاتاخ.]

گیرمان gir مفصل‌لرده اوّز وْئرن قانچیٔللئیق. بعضن: کوْر چیبان. [دیرسه‌یْیم گیرمان اوْلوب، بیله‌یْیم گیرمان اوْلوب.]

گیللنمک gillənmək یوبانماق، گئج قالماق، سوّروّتمک، آیاق سوّروّمک. [اوْغلان، تئز اوْل. گیللنمه.]

لاپ lap (فرش ایصطیلاحیٔ) آرقاج گئچنده دال اریش‌لردن بیرینین یا نئچه‌سی‌نین قاباقدا قالماسیٔ. [آرقاج لاپ اوْلوب چیٔخارت تزه‌دن گئچ.]

لپده‌خ ləpdəx بوْشقاب، دوّیروّ، لب تخ (لب تخت).

لؤوْدوّر lövdür چوْخ اوجا آریٔق آدام، لنده‌هور.

لوّل lül اوْغلان اوشاغیٔنیٔن آلتی، چوّک، شونبول.

لوّلله‌مک lülləmək اوشاغیٔن ایدرار ائتمه‌سی.

لوّلوّک lülük لوّله، چایئییین لوّله‌سی، سماوْاریٔن قیٔرناسیٔ.

لوْوْ lov بلا. [من باشیٔ لوْوْلو: من باشیٔ

گال gal قوشلارئن سۆروۆسۆ، تۆپا. [بیر گـال دورنا اندی یئره، بیر گال سیغیرچین تؤکۆلدۆ		بالالئ.] **لؤک بوغاز** lök buğaz قارئن قولو، بۆغاز قولو. (لؤک: بیر قیسم قابا دوه.)
مامـاش mamaş فۆضـول، یئـتیک، الـی اوزون. [ائله ماماش‌دی یا، هر زادا ال اوزادیر.] **من نم** mən nəm «من نه بیلیم» سـؤزۆنۆن ایختیصارئ. [من نم قـئیچی‌نی هارا قویموشام تاپا بیلمیرم.] **مینققه‌له‌مک** minəqqələmək اؤیسه‌مک، افسه‌مک، تمیزله‌مک. **موما** muma یـئنی اکیلمیش کیچیک آغـاج، تینگ. [مومالارئ آپاردئم اکدیم، بو مومالاردان یه‌لیک اولون: مۆواظیب اولون.] **میجنمک** micənmək قوردالایـا قوردالایـا یـئمک، ایـشتیهاسیز یـئمک. [میجنمـه تـئز اول.] **نمه** nəmə نمـه‌نـه، [بـئش تـۆمن وئرمیـشم قمه‌یه بس نمه‌یه؟ سنین آدئن نمه‌دی؟] **نه‌دیم** nədim مغرور آدام، اؤزۆنۆ بیه‌نن. [نه‌دیم اولما اوتور یـئرینده.] **نئغئر** nığır اؤزۆنۆ یئریدنمـه‌یـن آدام، چـوخ پوتا. [او چوخ نئغئردئ داغا چئخا بیلمیر.] **نک** nək داماق. [قاشـئق گئچـدی اوشـاغئن نکی یارالاندئ. نییه نکینـده دائیـشیران؟: نییـه بورنوندا دائیشیران؟] **هئلله‌کان** helləkan تکر. **هئنه‌کا** henəka مازئ. [اوشاقلار هئنه‌کا قالا		**هنـــا** hәna فـرش دسـتگاه‌لارئـنئـن یـان آغاجلارئ. [بیزیم هنالار کؤئنه‌لیـب دایِ درده ده‌یمز.] **هوئیۆل اولمـاق** höyül olmaq تلـسمک. [هوئیۆل اولما قویِ چایِ دم آلسئن.] **یانجا یانجا** yanca yanca یاواش یاواش، بالا بالا، یاواشجا یاواشجا. **یانـــــــدئرماق** yandırmaq (فـــــرش ایصطیلاحئ) دیبه سالماق، چوخورا سالماق. [فرشی قئرخاندا یاندئرما.] **یانئخـسئلامـاق** yanıxsılamaq اؤزۆنـۆ اوره‌یی یانان کیمی گؤسترمک. [اونون حالئنـا نمه نه یانئران یانئخسیلن (یانئخـسئلاییرسان)؛ او دۆنیا قوردودی.] **یه‌لیک** yəlik (یه‌هه‌لیک) مۆواظیب اولمـاق، صـاحیب دورمـاق. [اوشـاقدان یـه‌لیـک اول. اؤزۆندن یه‌لیک اول سوق ده‌یمه‌سین.] **یوسـسقول نوغولـو** yosqul noğulu (یوخـسول نوغولـو) مکـه پـارتلاغئ. [اللـی تۆمن‌لیک یوسقول نوغولو آلدئق ییدیک.] <u>**سبزوار**</u> **ائنگ** eng اؤن، قاباق. [من ائنگـدن گـئدیرم، سن سئنگ‌دن گل: مـن اؤن‌دن گـئدیرم، سـن سوندان (دالدان) گل.]

اوْیورلار. منیم هئنه‌کالاریمئ کیم اوْغورلادئ؟]
هادئر hadır آیـئیق، موْاظیـب. [اوشـاقدان هادئر اوْل.]

دنـدی dəndi آریئ. [دنـدی چاخـدی: آریئ سانجدئ.]
قیرماق qirmaq قازماق، قازئین دیبینده قئزاران چؤرک. [من قیرماق یئمیرم.]

سراب

ال əl ۱) باغ سووْارماق اوْچـوْن مـوْعین سـو اوْلچوْسوْ. [یاغئش شئدیرغئ یاغانـدا مجـازن دئیه‌رلر مین ال ایلـه یـاغئر. باغـا بیـر ال سـو وئردیم. بو سو ایکی الدیر.] ۲) باخ: سؤزلوْک.
آوْارمـــاق avarmaq (ســس) ســزمک، سئچمک. [اوزاقدان بیر سس گلدی، آوْارمادئم کیمین سسی ایدی.]
آیـاق ayaq ۱) اوْلچـوْ میقیاسـئ. بیـر دفـه هوْلالاماق اوْچوْن مـال‌لاریـن آیـاغئیئن آلتینـا آتـئلان تاخئـل دسـته‌سـی. [بیـر آیـاخ بوغـدا توْکدوْم هوْلایا.] ۲) باخ: سؤزلوْک.
جئلبئیــز cılbız کیچیــک، دجــل اوشــاق، جوْوْللاغئ. [بو، بـو آمـان بونـون الینـدن، بـو جئلبئزئن بیری جئلبئزدئر.]
کتـــه‌لـــه‌مـــک kətələmək قابئغئنـــدان چئخارتماق. [گیردیکـانئ کتـه‌لـه‌یـنـده الیمـی کسدی. که‌ته: بو عمل اوْچوْن بیر بالا کـاردک کیمی وسیله. (کوْتمک: کسمک کؤکوْندن).]
دارام daram کیـپ، مـؤحکم، یاپیـشئق، دارا–دوْدوْش. [خیاط شالوْارئ انـدازه تیکیـب قئییش سالماڲاندا دارام دورور.]
دالبئنماق dalbınmaq گیزلینـده بیـر زادئ یئمک یا ایچمک. [–حسن تیریاکئ ترکیدیب

دیمـــشک وئرمـــک dimşək vermək دیققـت وئرمـک. [اوزاخـدان سـس گلـدی داڲاندئم دیمشک وئردیم.]
موْر mor پـاخئللئق، گیجیـک، مئـر. [ایلـک اوشاق سوْنکونون موْرون چکر. مئر ائله‌مـک: گیجیک ائله‌مک.]
که‌روْاشان kərvaşan گیردکـان چئرپمـاق اوْچوْن مخصوص اوزون آغـاج، هـر نازیـک اوزون آغـــاج، زوْو. [کــه‌روْاشـــانئ گتیـــر گیردکانلارئ چالاق.]

شیروان

بولـدی buldi قوتـاردئ، توْکنـدی. [چـایْ بولدی، چؤرک بولدی.]

عجب شیر

ائیمک eymək امجه‌یئین سوْتوْنوْن آخماسئ. [دؤشوْ ائیدی: اینه‌یی ائیـدیر: دؤشـوْنوْ سـوْته سال.]
آنقـوت anqut قـاز قیـسمیندن بیـر نـؤوْ اؤردک، مجــازن قابــا، کــالا–کؤتــوْر. [آدام، اوشاقلارئ قوْرخوداندا دئیه‌رلر آنقـوت گلیـر ها!]
بئیْ bey هئیْ، اینجار، رمـق، گـوْج. [بئچـارا بئیدن گئدیب.]
توتارقـا tutarqa اویـوم، توتمـاق، توتـار.

دایٔ چکمیر؟ – یوْخ بابا گنه ده دالبئنئیر. آیٔ قارئین قولونون بیری، من سنی هر زامان گؤردۆم دالبئنئیردئین.]

[اوْنون جوْرابئین رنگی، شالواریٔنئین رنگی ایله توتارقاسیٔ یوْخدو.]

جئیرگ cirg (قذادا) قیلظت، ذرات. [سوٚت چوْخ جیکلی‌دیر(جیرگلی‌دیر): یاغیٔ چوْخدور. سن آریق‌سان یاغلیٔ قذا یی‌ء بدنه‌ن جیرگ اوْلسون.]

خوْیتوم xoytum قورتوم. [بیر خوْیتوم چایٔ ایچدیم اوْ دا قاچدیٔ بوْغازیٔما.]

دالبئنماق dalbınmaq گیزلینده بیر زادیٔ یئمک یا ایچمک. [–حسن تیریاکیٔ ترکیدیب دایٔ چکمیر؟ – یوْخ بابا گنه ده دالبئنئیر. آیٔ قارئین قولونون بیری، من سنی هر زامان گؤردۆم دالبئنئیردئین.]

سین سین sin sin گیری گیری آختارماق، قاپیٔ قاپیٔ آختارماق. [من سنی سین سین آختارئیرام.]

شیشل‌لنمک şişəllənmək شیشمک، ایفتیخار ائتمک، پوْز وئرمک، قییافه توتماق. [بئله شیشل‌لنیردی کی!]

قایق قالماق qayq qalmaq معطل، سرگردان، قایٔغیٔلیٔ قالماق. [بیر یاندان دوْولت سوْغانلاریٔ یاخچیٔ قیئمته آلیٔر، بیر یاندان بیلیرم ساخلاسام باهالاناجاق، بیر یاندان دا یاغیٔش یاغیر سوْغانلار خاراب اوْلور؛ قایق قالمیٔشام نئینییئم.]

قیٔنقیٔماق qınqımaq کوٚیمک، قوْمبالماق. [نه قیٔنقیٔمیٔسان بوردا؟: نه کوٚیوٚب اوْتورموشسان؟]

قاراداغ

معشوق، اوْرک بیر. [بیر بیری ایله باغریٔ باداش‌دئیلار.]

میجنمک micənmək قوردالایا قوردالایا یئمک، ایشتاهاسیٔز یئمک، میجه‌له‌مک.

ماروس

بیگره bigrə بیره (فا. شپش).

مرند

فئنقیٔرماق fınqırmaq بورنو سسلی سیلمک.

ملایر

سوْنسوق sonsuq یومروق. [بیر سوْنسوق وۆردوم بورنو قانادیٔ.]

موغان

قاهارماق qaharmaq آغیر بیرشئیی آزجا یئریندن دبرتمک، ائمک. [بو داشیٔ بیر آز بری قاهار.]

میانا

توْرالماق toralmaq کوْکلمک، رنگ وْ روخون آچیلماسیٔ، دیرچلمک، جانلانماق. [بالا بالا توْرالیٔرسان، ائله بیل خوْش گئچیر.]

قوْپاراق qoparaq قوْوْالاق، حمله. [بیر دفه قوْپاراغئنیٔ گوٚتوْرموٚشم، دایٔ مندن قوْرخار.]

نقده **پنـــــداملاماق pəndamlamaq** بـــاغ سـوواْراندا آرخیٔن بنـدینین دالیٔنـدا سـوئیون یوْخاریٔ گلیب شیشمه‌سی، پندام اوْلماسیٔ.		**باداش badaş** بیر بیرینه باغلیٔ، باغداش. [اوْ ایکی سئوْگیلی باغریٔ باداش‌دیٔرلار: اوْرک بیردیرلر.] **باغریٔ باداش bağrı badaş** عاشیق –
قوْپاراق qoparaq قـوْواْلاق، حملـه. [بیـر دفـه قوْپـاراغیٔنیٔ گوْتوْرموْشـم، دایٔ منـدن قوْرخار.] **نیشابور** **بیگره bigrə** بیره (فا. شپش).		[سو پنداملادیٔ.] **خیٔزان xızan** اوشاق موشاق، میللت، خـالق، قوْهوم تایفا. [خیٔزان دوْلوب اوْتاغا یاتماغا یئر یوْخدو.]

یئرلی سؤزلر

توْپلایان: حسین مسلمی

فریدن (اصفهان دا)

قه‌یْره‌یْدینگ.] **آججیء acce** آجیٔ. **آججـیء بوتـا acce buta** تپـه‌لـرده گوْیئرن آجیٔ بیر بوتا، سـوْپوْرگه اوْچـوْن ایشله‌نیلن اوْت. **آجونان قـوز قوْوورمـاق acunnan quz qovurmaq** نهایـت درجـه‌ده آجلیٔـق چکمـک. [اوْره‌لـی گوْنـه‌چـان آجونان قوز قوْووریئدیز، بو گوْن کیشی اوْلوبایٔز.]		**آبوللا abulla** بوْیوْک قارداشا خیطـاب لفظی، داداش، قاغا. **آت قوْیـدورماق at qoydurmaq** ۱) آت سـوْرمک، آت قوْدورمـاق. ۲) مئیدانیٔ بوْش گوْرمک، [فیلانییا دئگیـنن آتیٔن قوْیدور فیرصت بیزه ده دوْشر.] **آتلـی قرینچـه atli qərinçə** یئکـه قاریٔشقا، آتلیٔ قاریٔشقا. **آججوتما accutma** آجیٔتمـا، سـوْد وْ یوْغورتلا دوْزلن چوْبان یئمه‌یی، آخشاما

یاخئین چوْبان‌لارئین چاشتئ، سوْتوْ گوْن اوْرتا ساغئب بیر آز یوْغورتلا تولوغا توْکوْب آخشام چاغئ یئییه‌رلر. [بیر آزوم آججوتما پئسین اوْچوْن

آچولان açulan گله‌جک، یاخئین گله‌جک. [آچولان آیئ اوْرتاسئندا گلله‌گ سیزه.]

آچولماق açulmaq ۱) آچئیلماق. ۲) آیاغئ آچئیلماق، ایسهال توتماق. ۳) بیری‌نین آغزئ وْ یا الی اینتیقاد، ایهانت، هتتاکلئغا وْ یا وْرماغا آچئیلماق، عصبانی اوْلماق. [فیلان کس تعزییه‌سینده وْار خلق آچولدی، اوْلار سوْگدیلر، بو دا آچولدی اوْلارا ساری.]

آد آچماق ad açmaq آدلئیم اوْلماق. [بو ایشلری‌نن خوْب آد آچدی.]

آدلومیء adlume آدلئیم، ان چوْخ تانئینمئش آدام. [اوْ اینتیفاقدان سوْرا آدلومیء اوْلدی]

آرادان بیر aradan bir آرا بیر، بیر هن بیر یوْخ، آرا آشئیرئ. [بو آقاجلاری آرادان بیر کسین.]

آراشماق araşmaq گزمک، آختارماق. [وْار جیبلرینی آراشموشدی.]

آرا قاتان ara qatan ایکی نفر آراسئنئ پوْزان، سوْز گزدیرن. [آرا قاتان اوْزیی قارای. آرا قاتانئین اوْزوْ قارادئر.]

آرالوق گزن araluq gəzən گزه‌ین چئخان چوْرک. باخ: آرتی قارا.

آرتی قارا arti qara تندیرن چیخان ایلکین چوْرک.

آردینا قوْشماق ardina qoşmaq آردئنجا قاچماق، قوْوالاماق، دالئنجا دوْشمک. [کوْپکلر قوْشموشدولار قورت آردینا.]

آردیننان گئتمگ ardinnan getməg یوخلاماق، سوْراقلاشماق، حال سوْروشماق. [قیزلرینی وئردیلر آمما هئچ آردونان گئتمه‌دیلر.]

آرروق arruq آرئق.

آرری arri تمامیله، بوْتوْن، تامام، هامئسئ.

آرزی گوْزلیء arzi gözle حسرت، تامارزئ، گوْرمه میش. [فیلانی چوْخ آرزی گوْزلییْ.]

آرواد جوقاز arvad cuqaz قادئنا آلچالدئجئ خیطاب، آرواد جئغاز. [اوْلان آرواد جوقاز گئت ایچری دئدیم.]

آرونماق arunmaq تمیزلنمک، یۇیۇلماق، آرئنماق، حامامدان سوْنرا دویۇلان دویغو. [اینگ زیبینی ائله آرری آروتموشدی، باجاقلاری دیبدن		اوشاق، ائوْده دورمایان اوشاق، آرائیق آدامیٔ. [آیٛ آرالوق گزن گئت کوٚچه‌لری گز.] **آرتی ساریء** arti sare تندیردن سوْن
آششوق آششوق اوْیْناماق aşşuq aşşuq oynamaq ۱) آشئق اوْیْناماق. ۲) سئوْیشمک. **آشقال** aşqal ۱) حئیْوانلار اوٚچوٚن چؤلدن بیچیلن تیکانلیٔ اوْتلار، آشقار. ۲) زیر زیبیل، کثافت. **آشمال** aşmal آرا قاتان، سؤز گزدیرن، سؤز باز. **آشکار** aşkar ۱) بللی، آچئیق. ۲) قئیش مؤوْسیمی‌نین سوْیوق گوٚنلرینین بیتمه‌سی وٛ یئرین ایستی‌لنمه‌سی. [نئچچه گوٚن قیشدن گئتدی آشکار وٛورور؟ نئچچه گوٚن قالدی قارا یاز (یاز) آشکاز وٛورور.]		یئمیشدی.] **آزالا** azala تزک، سئغئر تسی، تس. [آزالاچین (آزالاچی) گئتتی آزالا یئقه ، اؤکوٚز گئتتی سیچدی سویا. آتالار سؤزوٚ.] **آزالاچین (آزالاچیء)** azalaçin (azalaçe) پئیین بؤجه‌یی. **آستاچان** astaçan آستاجا، یاواشجا، آستادان. [کوٚزه‌لری آستاچان قوْیٛ یئره.] **آسمان قورومما** asman qurumma گؤیٛ گوٚروٚلتوٚسوٚ. **آسمان گؤبگیء** asman göbəge گؤیٛ اوْرتاسیٔ، چوْخ اوجالار. [اوْلان! توْپی وٛوردولار گئتتی آسمان گؤبگئنه.]

یئرلی سؤزلر

توْپلایان: حسین م. گوْنئیلی

ابهر

قیریم qırım دوْشمن. [قیریمی برک گؤروْب قاچدی. قارا پوْلاد اوْز قیلینجی چالمایینجا قیریم دؤنمز.(دده قوْرقود)]

بویین زهرا

ارجین ərcin بیر نؤو آغاج.

اروانا ərvana آروانا، آلتی یئددی یاشلی دیشی دوه.

آزمان azman ۱) دؤرد یاشلی ائرکک قوْیون. ۲) باخ: سؤزلوْک.

آغی ağı بیر نؤو آجی،قوْیون و سایره‌نی زهرلندیریب اؤلدوْرن بیتگی.

اؤروْش örüş هؤروْش، اوْتلاق، حئیوان اوْتلاماغا اویغون و یاخین یئر.

بازلاماج bazlamac ساج اوْستوْنده بیشیریلن بیر نؤو قالین چؤرک.

بلگه bəlgə ۱) ساواشدا قوْلا چولغانان

جنجل cəncəl جارجار، خرمن دؤیمک وسیله‌سی.

جوْم com باخ: سوْنه.

چم چن çəm çən دومان.

خره سو xərə su بولانیق سو.

دهدله‌مک dəhədləmək اؤلچمک، چای دنیز و سایره‌نین درینلیئینی اؤلچمک.

ساجاق sacaq ساج آیاغی، اوْجاق اوْستوْنه قوْیولان، اوْستوْنه چایدان، چؤلمک و سایره قوْیولان موْثلث شکلینده دمیر وسیله.

ساو sav ایتیلتمک وسیله‌سی.

ساولاماق savlamaq ایتیلتمک.

سوْنه sünə قورود ازمک اوْچوْن قاب، دیبک.

قاندیرماق qandırmaq دؤیونجا

شال. ۲) باخ: سؤزلۆک.

بلیک bəlik بوْیو قیسا لۆعابلیٛ کۆزه.

تئشی teşi بیر نؤوْ ایپ اییَرن وْسیله.

تات tat کـؤچری اوْلمایـان، مالـدارلیٛق ائتمه‌یَن؛ اوْتوراق.

ایچدیرمک.

قانماق qanmaq ۱) ایچیب دوْیماق. ۲) باخ: سؤزلۆک.

گؤزه gözə ۱) چمن‌لیک‌ده چیٛخان بولاق. ۲) سؤزلۆک.

لؤک lök ۱) یاشیٛ یئددی‌دن کئچمیش ائرکک دوْه. ۲) باخ: سؤزلۆک.

مجی məci بیر قارئن دوْغموش گنج دیشی دوْه.

مرفش mərfəş مفرش، آراسئنا یوْرغان دؤشک ییٛغیٛلان توْخونما شئیٛ.

میٛریٛخماق mırıxmaq اوْتوروب گؤز تیکمک. [پیشیک اته میٛریٛخیب].

وْرک vərək بیر نؤوْ تیکانلیٛ وْ ساریٛ گۆل.

یاوْیٛماق yavımaq عادت ائتمک، اؤنس تاپماق.

کئیوْنی keyvəni کدبانو.

کـۆوْر küvər چپیش، ایکی یاشلیٛ دیشی یا ائرکک کئچی.

گۆنئیٛ

اوْزۆ قانسیٛز üzü qansız اوْزۆ بوْز، اوتانماز، حیٛاسیٛز.

اوْزۆ یامان üzü yaman اوْزدن

iplikdən geçib چوْخ آریٛق اوْلوب.

بینه binə چوغوندور.

تزمک təzmək چاشماق، تانیٛدیٛغیٛ یوْلدان آزماق. [توْیوغوم تزیر اؤزگه نیننده یومورتلاییر. اوشاقلار قوْیونو قوْوْوب تزدیردیلر].

تهنگ təhəng قوْوْون وْ سـاییره‌نین بوتاغیٛ.

تیفدیک tifdik تیفتیک، کئچی‌نین قزیل‌لرینین دیبینده چیٛخان چوْخ یومشاق تۆکلر.

تیلیم tilim آردیٛجیٛل، داوْملیٛ، «بیر» سؤزۆ ایله بیرلیکده ایشله‌نر. [اوشاق بیر تیلیمه چیٛغیٛریٛر].

جات cat جاد. باخ: سؤزلۆک.

جیجیک cicik گیجیک، پاخیل‌لیق. [اوْز دردیله اؤلمه‌سه ده اوزگه‌نین جیجی‌یندن اؤلر].

چیده‌مک çidəmək باغلاماق. [آتیٛن

گئتمه‌یَن. [اوُزوُ ایت اوُزوُندن یاماندیر].

اوُزوُ قیٛرمیٛزیٛ üzü qırmızı باخ: اوُزوُ قانسیٛز.

اینجار incar سوْن نفس، هئیٛ.

ایینه ایپلیکدن گئچیب iynə

آیاغیٛنیٛ چیده‌دی. یٛعنی ایکی آیاغیٛنیٛ بیر بیرینه باغلادیٛ. آنا قیٛزیٛن ساچلاریٛنیٛ چیده‌دی. یٛعنی ساچلاریٛنیٛ بیر بیری‌نین یانیٛندا بیر ساپا باغلادیٛ].

خار تکه xar təkə ایکی یاشلیٛ تکه.

خیٛج xıc آغیٛز، کالا، تزه دوْغان حئیوانیٛن سوُدوُ.

دوُبوُر dübür اوُچ یاشلیٛ اخته تکه.

دوُموُش dümüş بلله. [بیر دوُموُش چوٚرک الینده یوْلا دوُشدوُ].

دیگیل digil قبول، موُستجاب. [قحبه‌نین دوعاسیٛ دیگیل اوْلسا گوٚیدن یئره س... یاغار. آتالار سوٚزوُ].

رئیٛ rey دوْلغون، ایچی دوْلو، آغیٛر. [بو ایل خرمنیمیز رئیلی اوْلدو. بو ایلین بوغدالاریٛ رئیلی اوْلدو].

سوْزالماق sozalmaq ۱) گئتدیکجه گوُجدن دوُشمک. [چیٛراق سوْزالدیٛ. یٛعنی گئتدیکجه ایشیٛغیٛ آزالدیٛ]. ۲) باخ: سوٚزلوُک.

قوش قوْنماق quş qonmaq به‌یٛنمک. [یاشاریٛن سوٚزلرینه قوشوم قوْندو].

قوش دیلی اوْخوماق quş dili oxumaq خوْش سوٚزلرله دیله توتماق،

قوْیوب وُورماق، بوتا قوْیماق.

مئشین

مره‌س mərəs بیر نوُوْ ایکی باشیٛ حلقه اوْلان ایپ؛ بیر اوجو ایت وُ یا قوْیونون بوْینونا، بیر اوجو دا اوْنون یئیه‌سی‌نین بیله‌یینه باغلانار.

موْر mor باخ: جیجیک.

هاوا جیجه hava ciccə سراسیمه. [های کوْیٛ دوُشدوُ، هاوا جیجه یوخودان اوْیاندیٛ].

کئشیر keşir یئر کوُکوُ، هوُیج.

موغان

اودار udar ضربه.

چتل çətəl کوْبود. [آرایا چتل سوٚز آتدیٛ].

		وْعده وْعیدله راضئ سالماق. **مئـــشلهمـــک** meşləmək بیـــر شـــئیْه اوزاقدان داش، گوْلـــله وْ ســـاییْره آتیْــب وْورماق. **مئشه قوْیْماق** meşə qoymaq هدف

یئرلی سوئزلر

جواد دربندی

نام پدر: نصیر

تاریخ تولد: ۱۳۲۵

محل تولد: میاندوآب

تحصیلات: لیسانسیه قضائی

شغل: قاضی بازنشسته دادگستری، وکیل فعلی دادگستری

فعالیتهای جنبی:

الف- هنر

۱- خوشنویسی-در سال ۱۳۶۶به اخذ درجه ممتاز خوشنویسی در رشته نستعلیق و نسخ (ایرانی) از انجمن خوشنویسان ایران موفق شدم. نمونه خط چلیپا در کتاب میاندوآب نوشته آقای «جمشید محبوبی» موجود است.

۲- نقاشی- تابلوهائی خلق کرده‌ام که عمدتا مربوط به زندگی در روستاهای آذربایجان می‌باشد.

۳- موسیقی- آشنائی با زدن ساز «قوپوز» و موسیقی ایرانی.

ب – شعر و ادبیات

۱- نثر- از سال ۱۳۵۸ با روزنامه «فروغ آزادی» همکاری دارم و در صفحه ترکی آن مطلب می‌نویسم. «حکایه‌لر و خاطره‌لر» قسمتی از این فعالیت است که در دست چاپ می‌باشد.

۲- داستان عاشق واله و زرنگار چاپ شده است.

۳- دیوان و غزلیات عاشق مراغه‌ای «درویشعلی» با شرح در دست اقدام است.

۴- کؤچوٚروٚلن کیتابلار- مزه‌لی احوالات – زندگی میرزا شفیع، چند حکایت، نابغه قرن «اوٚزئیر حاجی بیگ‌اف».

۵- مجموعه ادبیات عاشق در دست اقدام و ضمنا اشعار ترکی نیز دارم که گه گاه چاپ شده است.

یئرلی سوٚزلر

اورومییه		**چوٚچه** çöçə ال چوٚره‌یی. (زنجان: کوٚکه. م.رزاقی).
آبارا abara آرخ.		**قیپ‌لیجا** qıplıca قدیم سو قایناتماق اوٚچوٚن کیچیک قیپ‌لیٔ (زنجان: قولپ. م. رزاقی.) قازان.
اوٚیئش öyəş بیر ایل‌لیک قوزو.		**کئشیر** keşir هوٚیج.
پیش‌پیشا pışpışa بیدمشک.		**کوٚرتوٚز** körtüz بیزرچین.
توٚسو tosu شوٚشه (بارداق)، آبخوری.		**کوٚلوت** kolut کیچیک ائو، داخما. (زنجان: کوٚلاتا. م. رزاقی.)
چاتلانقوش çatlanquş بیر نوٚع تیکان.		**کپیر** kəpir چایداندا باغلانان قوروم.
سیملیک simlik سوٚیوٚدلوٚک.		**مراغه**
شمسییه şəmsiyyə چتر.		**چیلتیک** çiltik شنلیک ائتمک اوٚچوٚن
قده‌له qədələ کوٚپه‌نین کیچییی.		
مال یایان mal yayan مال اوٚتاران.		
هه‌لیت həlit یئملی اوٚت علف.		
هه‌یه həyə بلی.		

یئربیر yerbir بیر ایل‌لیک چپیش.

یه‌وره yəvərə گامیشین بیر ایل‌لیئی.

خوی

اله‌گز ələgəz آش ترەسی.

اؤروْش örüş کؤندم، شؤن.

بارمـــاقلاریئ بیربیرینــه وۆروب سس‌لندیرمک. بشکن. [بعضی چکیبدی شیره‌نی چیلتیک چالیر اوْخور].

دونبـــول dunbul دوداق. [حـسینی کیمدیر منه دونبول بوْزه. کریمی].

قـاراخ qarax قـره‌مـه. [وْلـی بیـزیم باشیمیز عادت ائله‌ییب قاراغا/ بو عـادتی کـی، بیـزیم واْر چتـین دوْشـک قاباغـا. کریمی].

میزیرئـق mızırıq یومـورو تختـه‌دن دوْزه‌لینـر تعزییـه‌ده مراغـادا باشـلاریئنا چالارلار.

قروه

آبی‌ء abe بودور.

میاندوآب

آپاریم aparım سیلیم.

اپریتمــــک əpritmək ۱) ایلانـــین چالماسیئ.۲) باخ: سؤزلوْک. [ایلان کیمی بیله‌سین چالدیئ اپریتدی].

آتـداماق atdamaq سـیبقت آلمـاق. [یاتیرام هر گلن آتدیر منی یوْلدا قـالیرام. م. کریمی].

آختا axta کوْز، کوْموْروْن قیزارمیئشیئ. (کریمی).

کریمی].

آلازلاماق alazlamaq کئش گئتمـک، بیر نوْو اوْغورلوق.

اندرمک əndərmək قوسـماق. [قـان اندەرەسن. قارغیئش].

اوْتاچیئ otaçı قـدیم اوْت علـف کـوْز دوْکتوْرو. زنجاندا توتییه‌چی دئیـه‌ردیلـر. [مراغه‌ده اوْتاچیئ بیر خـانیم واْر ایـدی/ مطب‌لری اوْتـوروب یاتـدیئغیئ اوْتـاقلار ایدی. کریمی].

اوْهــه ohə اوْکـوْزه گامیئـشا ایخطـار وْرمک.

اوْه‌ره əvərə قائیئن دال طرفی.

اوْزوْنــه داش یامانسیئن üzünə daş yamansın اوْزوْنــه یـارا چیئخـسیئن (قارغیئش).

اوشقونماق uşqunmaq بوراخیئلمـاق. [اوْلگوْج اوشقوندو قولاغیئمیئ کسدی].

اومماق ummaq بیر شئیئن حسرتیندن

آشقار aşqar ۱) حئیوانـئین قـارنیٔ. ۲) باخ: سوٚزلوٚک.

آغیٔز آتماق ağız atmaq اوٚیان بو یانا باش وٚ آغیٔز آتماق. [یات مئیخیٔوئین دیبینده سن چوٚخ آغیٔز آتما قوٚیٚ یازیٔم.

یوٚرقان دوٚشه‌یه دوٚشمک. باخ: سوٚزلوٚک. [ایتین آخماغیٔ قایقاناقدان اومار].

اوۆور uvur اوغور، یوٚمن. [اوۆروم منیم آیدیٔندیٔ موٚبارک قدمم من].

ائیره‌تی بیروۆوز eyrəti birovuz

مصنوعی، عاریتی. [قوٚتورا پودر–ی کئرنم، ائیرتی ساچ قوٚیٚ کئچله].

ایلفیده ilfidə چـوٚره‌یی (خمیری) اوٚستوٚنده آچان شئیٔ.

اینگیلده‌مک ingildəmək زاریٔلداماق، اینله‌مک، سیٔزیٔلداماق.

ایکی پوللوق iki pulluq دیٔرسیز. [قوٚنشو یائیندا سن بیزی لاپ ایکی پوللوق ائیلی‌سن. کریمی].

باتقا batqa باتکا. [من دئمیرم باتقانیٔ آل قات بالا].

باریٔنما barınma ۱) راحاتلیٔغا چیٔخما. ۲) باخ: سوٚزلوٚک. [وارسان سئویرم کی، باریٔنام بارلیٔ باغیٔندان. کریمی].

باش وئرمه‌مه baş verməmə سوٚز قولاق آسماماق. [حافیظ منی شیرازه دعوت ائله‌سه باش وئرمه‌رم فوٚروغی بسطامه یازمارام. کریمی].

باشیٔ گوٚرا تیتره‌مک başı gora

جوٚر اوٚ جوٚر.

بورقو burqu حامام بورقوسو، نفیر.

بوٚغازچیٔل boğazçıl باخ: بوٚغازلیٔ. [قوٚرخورام خلق دئسینلر نه بوٚغازچیٔلدیٔ آغا. کریمی].

بوٚغازلیٔ boğazlı قاریٔنپا. [خلقه شماتت ائله‌مه‌سن هامیٔدان بوٚغازلیٔسان/ آروادا عئیب‌دی خانیٔم اوٚلسا بئله قاریٔن قولو. کریمی].

بوٚمبالابوٚش bombalaboş چوٚخ بوٚش.

بوٚیوٚن آلماق boyun almaq عوٚهده‌یه گوٚتوٚرمک.

پئشه‌ری peşəri اوٚزوٚم باغیٔنیٔ ییٔغاندان سوٚنرا اوٚوٚلوب قالان اوٚزوٚم.

پاتلئت patlet اوٚست باش، سر وٚ وضع.

پاس pas زنگ، پاسلانماق.

پستک pəstək بیر جوٚره لیباس.

تیترمک titrəmək اؤلـوّم زامـانئ یـئتیـشمک وْ حـددن آرتـئق قوْجالمـاق. [دئـدیم بـو وْضع یْاراشماز سنه باشون گوْرا تیتـرەر. کریمی].

بئلنچی ائلنچی belənçi elənçi بو یْالانچئ، پینتی، لتینچی. **باخ: لتینچی.**

پؤلتوّک pöltük کلک وْورما، پوْلیتیک. [ایمـدی یْـالان، نبـاتی یْاغئنـدان چـوْخ ایشلەنیر/ بئش گوْن اوْز ایدارەوْە پؤلتوّک سالانمئیسان. کریمی].

پئرپئز pırpız ۱) یْـووْادا قـوش یْئغـان اوْت، علف وْ پنبـه. ۲) بـاخ: سـؤزلوّک. [یْووْا فیکرینده دگیل کی، دوّشـه پئرپئـز دالئجا. کریمی].

پینج pinc (پوّنج) اوْدون بوخارئیسئ.

تسگری təsgəri (ترسگری) ترسه. [بیر سـؤز دئـسەم، اوْزوّمـە باخمـا تـسگری. کریمی].

تپـەجـک təpəcək کـوّزەنـین آغزئنـا باسئلان یْومرو پارچا.

تەتووْز tətovuz چوْرەیْین یْانمئـشئ. (ساراب: تتەواْز. دئیەن سئیْید علا الـدین سئیْید زاده، توْپلایْـان: موصـطافا رزّاقـی. ۱۳۸۷/۹/۲۲).

پنسیمک pənsimək نجیس‌له تمیـزین آراسئندا فرق قوْیْمایْان.

پئهیـر pehir قانانــئین بیـر طرفـی بـاغ کنارئندا.

پولاکی pulaki پول سئوْن، بد خوّلق، حیْا. کریمی].

توْققـا toqqa ۱) تنـه وْورمـا، ضـربه وْورما. ۲) باخ: سـؤزلوّک. [اوشـاق بیـر توْققا وْورسا تئز آشارسان].

توّله tülə اکـیلن شـئیئ، توْخـوم. [بئـل کوّلـوّک (کوّلوّنـگ) کـوْرلادئ توْخـوم توّلەمی. کریمی].

تومـمـاق tummaq سـاکیت دورمـاق. [هـره اوْز اوْتـدوغو صـندلده گـؤزلرین یْومدو/ باشئن چکیب خئیْمئنا کیرپی تک بیر آز تومدو. کریمی].

توّکلوّجه tüklücə سنبل الطیب، علف گربه.

تئخئنما tıxınma دوْلما. [موْتال تپدیک قارئین شیشدی تئخئندئ. کریمی].

تیرینگــــه tiringə اوْیْنــاق هاوْاســئ. [دوعـا، تیرینگـه، ترانـه قارئـشدئ بیـر بیرینه].

تئسماق tısmaq کوّسمک، اخم وْ تخم

تـووْ tov سـوْرعتله فیرلانمـا. [گـوْروْم توْوْدان دوْشه‌یدی یا سیْنایدیْ چـرخ-ی دوْاری. کریمی].

توْپوخلوق topuxluq بیر نوْوْ لیبـاس. [قره روبند- توْپوخلوق واْر ایدی شرم وْ

ائلـه‌مـک. [گوْلـه گوْلـه‌نـه کوْسـردیک تیْساردیْق].

تیْلخامـــــاش tılxamaş قارئـــــشیْق، پوْزغون.

جارجار carcar خرمن‌کوب (وْه‌ل).

[اولاغا مین، اؤکوْزه مین، کله مین/ قانلیْیا مـین، جارجـارا مـین، وْه‌لـه مـین. کریمی]. **باخ: قانلیْ**

جازلامـــاق cazlamaq اوْغورلامـــاق. [چوْره‌یی دستمال‌لا جازلیْرسان/ صـابونو تاخچادان آلازلیْرسان. کریمی].

جاغجاغ cağcağ چوْخ دورو ایسهال.

جوْجـــوْ cövcü دوْداغـیْن بوجـاغیْ. [جؤجوْوْ جیْررام].

جوْروْ cürü ضعیف.

جوْلا cola چوخور. [بلی سو چوْخ قالا بنزر جولاده گندابه. کریمی].

جیت‌قوْز citqoz تئز یئرینـدن اوْلـوب داعوْاکار.

جیجیک cicik (گیجیک) حسد.

جیْرجیْر cırcır اوْزوْم آفتی.

جیْرروْوْ cırrov دورو، مالات‌سیْز.

جیْزلا cızla قوْیروغون قوْوْرولموشو.

جیْغجیْغا cığcığa بیـر نـوْوْ قـره اوْزوْ

گئتدی. کریمی].

چیْزمه çezmə کیچیک ال آغاجیْ.

چابان çaban چیْبان. [پـیس آروْاتـدان هراس ائله آماندیْ/ پـیس آروْات مقعـد اوْستوْنده چاباندیْ. کریمی].

چارپاز çarpaz ترسه، ضربدری(×).

چال چاتداسیْن çal çatdasın [قـات گئجـه نـی گوْنـدوْزه چـال چاتداسـیْن. کریمی].

چال چال‌لیْق çal çallıq ایکی نفـرین آراسیْنیْ وْورما.

چالاســـر çalasər قـــدیم ائـــوْلرده یوْیوْنماق یئـری. [تنـدیرلریمیز گـازدیْ، شوفاژدیْ، چالاسر واْن. کریمی].

چالیْجیْ çalıcı آلیْجیْ قوش. [چالیْجیْ قوش دیمدییْندن تانیْنار. آتالار سوْزوْ].

چوْمچه گلین çömçə gəlin یـاغیْش یاْغمایاْندا آللاه‌دان یاْغیْش طلب ائتمـک اوْچوْن دوْزه‌لن کوکلا وْ مراسیم.

دنه‌سی. ایری وْ اوجوز اوْلار. [قالئیبدئ جئغجئغا شانئ آلان یوْخ. کریمی].

چئچه çeçə کئچه، قزیلدن دوْزلینن کیلیم. [قالچا قالئ گئتدی، گبه گئتدی، چئچه گئتدی/ بوْلمم بو دلیک‌دن نئجه

چوْر çor اینک وْباسئ.

چوْرتان çortan توْربا قاتئغئ.

چوْلو çolu چوْلاق، توْپال(لنگ). [قدیم مثلدی وْلی توش گلر چوْماق چوْلوْیا].

چیْتداق çıtdaq ۱) گوْزدن چیْخان

چئوْزه. [اللرده گوْل اوْل چیْتداق اوْلوب گوْزلره چیْخما. کریمی]. ۲) باخ: سوْزلوْک.

چیلپک çilpək اسگی، اوشاغئن قوْنداغئنا قوْیولان دستمال‌لار.

حربه بیچمک hərbə biçmək تهدید ائله‌مک. [گه قیْشقیْراجاق اوْستوْنه حربه بیچه‌جکدی. کریمی].

حوْوضک hövzək کوْرسوْنوْن آلتیندا بالا تندیر. [شامئن ناهارئن شوْرباسئ حوْوضک‌ده پیشیردی].

خاپا xapa تختـه‌دن دوْزلینن خرمن سوْوُوران.

خالتا xalta ۱) تازئنئن اوْستوْنه چکیلن پالاس. ۲) باخ: سوْزلوْک.

خفه‌نک xəfənək آسم. [خفه‌نکلی کئچی تک توْ توْ ائدیب سس دوتولوب. کریمی].

خشل‌لنمک xəşəllənmək دوْلماق،

خودورو xuduru بی خود. [دئمه‌دی بو سوْزوْ ذاکیر خودورو/ فعله کنکن رئیس اوْلسا قودورو. کریمی].

خوْرتان xortan خوْرتدان، قوْرخودان بیر حئیوْان.

خوْررائی xorrayi بی خود.

خیْپ xıp قیْن، قاب. [بوْینونو خیْپیْنا باسئب اوْتوروب].

خیْپ دوْشمه xıp düşmə چوْخ یوْرولوب یاتماق.

خیْشخیْشا xışxışa بیر نوْوْ سوْیوق دئمه نوْخوشلوغو. [قیْزئلجادان چیچکدن خیْشخیْشادان آللاه/ ساخلا منیم بالامئ سوْوْ خطالاردان آللاه. کریمی].

خیْم xım بوْینون چیْخدئغئ قفسه. [هره اوْز اوْتدوغو صندلده گوْزلرین یوْمدو/ باشئن چکیب خیْمئنا کیرپی تک بیر آز تومدو. کریمی].

دوْیماق. [صرف ائله‌دیک ناهارئ قارئنلار خشل‌لنیب/ ایستیدی باش آتیب هره بیر یاندا هلله‌نیب. کریمی].

خوخ xux قوْرخوتماق علامتی. [بیرینه خوخ ائله‌یَنده قیْفیل‌لیر انگی].

دئشه‌نک deşənək [توْیوغو آنبارا سالسان دئشه‌نک آتار].

دال چاتماق dal çatmaq تأخیره سالماق. [حاضیرم هر ایشیز اوْلسا، دئمه‌یین دال چاتارام. کریمی].

دامبیل dambıl آلت. [دامبیلیماجک].

دایْ day داها. [دایْ دوْزلمز بو خلقین اعصابی/ بختی تک یوخلایاندا اسبابی. کریمی].

درده چیخماق dərdə çıxmaq زهره چیخماق(قارغیش). [درده چیخا گؤرنه شولوقدور بو یوْل/ بوردا ائلیرلر منی ۴۷ یوْل. کریمی].

دریابیْ dəryabı بیر نؤوْ سو ساخلایان قاب. [کانادامیز دریابیئنین سویویدو. کریمی].

دژوْوْ dəjjov سفئه آدام.

الدستی əldəsti تئز، فوْرن. [قیش فصلی کی، گوْل سوْلدو قوْیوب خاریجه گئتمز/ گر گئتسه ده چوْخ پوْخ یئیه‌ر الدستی قئییتمز. کریمی].

دودورقایی dudurqayi قئیر-ی عادی ایشلر.

دوْققوز قوْیماق doqquz qoymaq

دوْموْ dümü قدیم اوْیونلاردان اوْلان مازالاق اوْیونوندا دیوارئن دیبینده دوْز دورماق حالتی.

دئزقیراخچیْ dızqıraxçı سفئه و چوْخ سفئه دائیشان شخص.

دیزماریْ dizmarı بیر نوْوْ اوْزوْم، قوروسو چوْخ شیرین اوْلار.

دئزئلداتماق dızıldatmaq یئل بوراخماق. [دوْیجاق گلی نشئه هئیْ مئزئلدار/ بندی بوْشالیبدئ هئیْ دئزئلدار. کریمی].

دیلی یانمیش dili yanmış (قارغیش). [آیْ دیلی یانمیش آز دائیش].

دینگیلده‌مک dingildəmək آتیلا آتیلا یوْل گئتمک. [چوْن آغیر اوْلسا یوْکوْن اینگیلدیسن/ یوْنگوْل اوْلان وقتیده دینگیلدیسن. کریمی].

زوْبون zobun بیر نؤوْ گئییم.

کلک بازلئیق، بؤرک بازلئیق. [دؤۇلته دۆققوز قوْیۇرام دوْیۇمورام].

دۆمتۆنمک dümtünmək قوردالانماق. [اوتقونماغا، زئقئئنماغا، دۆمتۆنمه‌یه دیْمز. کریمی].

زؤۇله zövlə یئکه میْخ کی، طؤۇله‌یه ۆوروب حئیۇان باغلارلار.

زوْم zom اۆزۆم باغئندا توْرپاقدان وْر دۆزلتمک.

زئخلاماق zıxlamaq ۆورماق.

[دئهقان بئلی هئیْ کلله‌مه زئخلار یارالانَنام. کریمی].

زئربازئر zırbazır پیس آدام. [زئربازئر اوْغلو].

زئققوْوْ zıqqov آیئ اوْیناداندا چالئنان ناهماهنگ ضرب.

سئشمه seşmə قوْیون قئغئ.

سلیطه səlitə بی حیا. [قوْنشولارئ یئغما سلیطه داما. کریمی].

سلؤۇیر səlövir قزیلدن کۆل داشئیان خورجین.

سئهین sehin ساخسئدان خمیر قابئ.

سوپنگ supəng ساپاند (فلاخن). [نه قوشدو گله سوپنگه قوشلار].

سۆتدۆ بییان sütdü biyan شیره‌سی آغ آجئ بیر اوْت.

سوْخاسوْخ soxasox چوْخ شولوق. [چال ها چال کشمکش سوْخاسوْخدو/ میللتین دادئنا یئتن یوْخدو. کریمی].

دوْلاندئرماق. [هر پهلوان گلیب قمه‌سین سوْوْلاییب گئدیب. کریمی].

سولوخ sulux ۱) سو سطلی. ۲) باخ: سؤزلۆک.

سوْوْماق sovmaq قوتارماق، کئچیرمک. [مجنون سوْوْوب ۆوحوش وْ طۆیور ایله آیْ گۆنۆن. کریمی].

سوْیْ ها سوْیْ soy ha soy چاپ ها چاپ. [چاپاچاپ، سوْیْ ها سوْیْ، کیم کیمه‌دی].

سیتیر sitir عوْوْرت گیزلتمک، مجازن آلت. [منی برکه قوْیما ۆوررام، سیتیرین چئخار یاخاندان. کریمی].

سئنماق sınmaq وْر شیکست اوْلماق. [اوْن مین اوْن مین کسیریک میللتی بیردن سئنارئق. کریمی].

سییه siyə ایکی پوْنزا چکی، ترزی داشئ.

شاپبا şapba ضربه.

سوورولو surulu بیر جوْره آش ترەسی.

سؤوْسک sövsək چوْخ وْ معناسیز دانیشان. [فصاحتله کاسیب عالی سوخنران اوْلسا سؤوْسکدی. کریمی].

سؤوْلاماق sövlamaq ۱)ایتیلتمک. ۲)

شاققاوْات şaqqavat هئیْکل. [حئیْف اوْ گؤزل شاققاوْاوْاتا هئیْکله].

شیش اوْزاتماق şiş uzatmaq مؤزاحیم اوْلماق. [سن اوْز ایشینده اوْل منه چوْخ شیش اوزاتما قوْیْ یازیم.

کریمی].

شیْنتیر şıntır اتین شیْنتیری.

عفل əfəl (افل) لیر آدام، تنبل.

قاتماق qatmaq کئچل باشئین کپه‌یی. [نه قدەر قاتماق النسه قاشئیدئقجا باشئیوئ. کریمی].

قاداخ qadax بلا، دیلین نوْخوْشلوغو. [دیلیم قاداخلانئیب، قوْلوم باغلانئیب].

قاراخ qarax قرمه. [باش قاراق آلتئیندا آغئز زهریده].

قارقانماق qarqanmaq قارقیش ائله‌مک. [قئینانایا بالدیزا هئیْ قارقائیر. کریمی].

قارنئ زئغلئ qarnı zığlı حسود. [قارنئ زئغلئ دگیلدی یوْلداشلار / آدئ یوْلداش وْفالئ قارداشلار. کریمی].

قارئن قولو qarın qulu دلە، چوْخ یئیه‌ن.

قازدئرماق qazdırmaq گئتمک، دورماق. [خئردا خئردا آدامئن قاشقائیر آروْاد اوْزوْنه. کریمی].

قافلان qaflan داوْارئن قابئرغاسئنئن اوْستوْنده کی ات. [داوْارا شرطیدی اوْلده قافلانئن قالئنئ. کریمی].

قاققودو qaqqudu مازالاغئن اوْیونو.

قاللاخ qallax مسخره. [اوْزه چکمه من فقیری داهئ بسدی ائتمه قاللاخ. کریمی].

قانا qana ۱) توْرپاقدان تپه کیمی مؤوْه دایاق. ۲) باخ: سؤزلوْک.

قانتوْر qantor یئکه چکی وْسیله‌سی، قاپان، ترازو.

قانلئ qanlı کله، اوْکوْزه باغلانئیان آرابا.

قپ qəp موْتقلیب، قلب آدام.

قته‌لوْو qətəlov قره رویدان چایدان، چوْلده چوْبانلار چایئ دوْزلدر.

قرراه qərrah اوجالئ.

قزوْو qəzov چیلیمسیز آدام.

جهنمم اوْلماق معناسیندا. [سوْلوب گـوْل قاچدیٔ بوْلبوْل باغلار اوْلدو زاغلارا منزیل / نوْکر کرمانه قاچدیٔ باغبان تهرانه قازدیٔردیٔ. کریمی].

قاشقالماق qaşqalmaq اوْزوْنه قوْدالدیٔ وْ یا قیٔش چوْبان ننەدی. کریمی].

قورسا qursa مؤهره دیوْار.

قوْزو یوْلوق qozu yoluq ال آیاقسیٔز آدام.

قوشق اوْلماق quşq olmaq قوشقونماق، دیسکینمک. قوشق ائلەمه یوخودان آییٔلتما. [قوشق اوْلورام آخ نئجه دیسکینمەییم].

قوللەتئین qulləteyn عظمت. [سؤزوْن قوللەتئینینه باخ!].

قوْموج qomuc دونبالچه، قوْموجون گؤتوْرمک. [باشیٔلا قوْموجدو آبریٔم گئتدی اوتاندیٔم. کریمی].

قونداق qundaq ۱) اوْزوْم سالخیٔمیٔ ئین یٔئکەسی. ۲) باخ: سؤزلوْک.

قوْو ها قوْو qov ha qov [فقط قاچاقاچ ایدی، قوْو ها قوْو، سوْخا سوْخ ایدی. کریمی].

قزەلوْو qəzəlov دیٔرسیز.

قلمه قوْزان qələmə qozan شئیٔطان، اوشاق قوْرخوتماق اوْچوْن.

قوْبول qobul بیر نوْو منقل.

قوْدال qodal انگل. [قو.دال اوْلما!، مگر

قیللی qilli کنار، ایرەلی. [گل قیللیمه!].

کاندال kandal سولو چایٔلاریٔن کناریٔندا اوجا ساحیل.

کرەلیک kərəlik مال تزەیٔینیٔدن دوْزلنن یٔئکه قاب کی، اوْنا معمولن قوْیوْن قیٔغیٔ آیٔشیٔق عوْضینه توْکوْلوْر.

کسسوْو kəssov تندیری دئشن آغاج. [گاه کسسوْیلاوْ یٔردیٔلا باشیٔم یٔارالاندیٔ].

کلاوا kəlava یٔئکه خارابالیٔق. [گه اوْ کلاوه آغزیٔوْیٔ توْنگی شراب یٔازمیٔشام. کریمی].

کلەجوش kələcoş خوْرک آدیٔ.

کمچه kəmçə بنناییٔق وسیلەسی.

کندی kəndi ۱) قدیم اون یٔئری. ۲) باخ: سؤزلوْک.

کوْپ küp کوْپ سالما. سوْیوق دیٔمیش آداما سالارلار.

کوْدوْرو küdürü خارابالیٔق. [کوْدوْرو

قیرپ چیرپ qırp çırp اوْغورلوق، کئش‌له مک.

قیغان qığan آخیر، سوْن. [دیلین زهرلیغی دایئیم قوْیور منئ قیغانا. کریمی].

بایقوشو].

کۆلچۆ külçü کۆل داشئیان آدام. [قیشدا گنه کۆل داشئیرام کۆلچۆیه. کریمی].

کؤلگه‌ندیک kölgəndik آغاجدان

دۆزه‌لینن کؤلگه سالان.

کهنگی kəhəngi بیر نوْوْ نوْخوْشلوق، قیچ آغریسئ.

گؤتۆ پوْخلو götü poxlu دیْرسیز آدام. [هر گؤتۆ پوْخلو باغلاییب شئعریده بیر کیتابتی. کریمی].

گوْز داغئ göz dağı گؤیئنتمک، اۆره‌یینه اوْد وْورماق. [گوْز داغئ وئررلر آداما].

قوئوم quyum میس‌دن دۆزلینن سو قابئ.

گیلچی gilçi گیل ساتان.

لاپاتقا lapatqa ائنلی بئل.

لارچیللاتماق larçıllatmaq لارچ لارچ سسی ایله یئمک. [ساققیزئ یاخشئ سالیب آغزینا لارچیللادیرئ. کریمی].

لاقلاق laqlaq حاجئ لکلکین سسی.

لتینچی lətinçi پیس گئیینن آدام.

یاتماق. [هاردا یوخوم گلدی یاتام مئه‌له‌نم/ احمد- ی بی قم کی، دئیه‌رلر منم. کریمی].

مترت mətrət اوْوْدوخ، دوْغراما توتولان یئکه ساخسئ قاب.

مولخاوا mulxava باغدار.

مورقوز murquz کئچی‌نین قیرمئز رنگی.

موْزا moza ۱) ائششک میلچه‌یی. ۲) موْزالان. باخ: سؤزلۆک.

موغابا muğabba موغاوا، عروسک.

مۆلکه‌زئراخ mülkəzırax یئرلی داوا آدئ.

مئسئلداماق mısıldamaq حئیواتئین نفس چکمه‌سی. [سن یاتیسان مئسئلدئسان طؤوله‌ده‌کی بالاخ کیمی. کریمی].

مئققئللاتماق mıqqıllatmaq قوْیونون جۆتلشمه‌سی.

لۆلۆک lülük آفتافانئین لۆلەسی.

مالاغان malağan اکینچی‌یە ایشلەمە ابزارئ.

مان man عئیب.

مئەلنمک mehlənmək راحات

میلاب milab قلیٔائین شیلنگی (آغاجدان).

نایٔنای naynay اوشاغا شادلیٔق هاواٛسئ چالما.

نوٛوا nova تختەدن دوٚزە لینن پالچیٔق

داشیٔما وٛسیلەسی.

وٛردست vərdəst شاطیٔرین یاٛئیندا ایشلەیٛن. [نه شاعیری تانئیرئ نه شاطیر نه وٛردستی. کریمی].

وٛرەزن vərəzən اوٛزوٚم سریلن یاٛسدانجا صاف یٛئر.

وٛوٛل vol دوٛوٛران. [دور اۤیاٛغە هرەنین شهریده بئش گوٚندوٚ وٛوٛلو].

هئزان hezan دامئین اوٛستوٚنە سالیٔنان دیرکلر.

هپوٛوٛ həpov قیلفتی آدام.

هەبە həbə مگر.

هوٛچە/ هوٛققوش hoçə\ hoqquş ائششەیٛی سوٚروٚب آپارمائین علامتی.

هوٚددوٚلوٚم hüddülüm دیٛرسیز آدام. [هر هوٚددوٚلوٚمە باشیٔواٛ دوٚنم دئمەیٛیبسن].[چاتا هر هوٚددوٚلوٚمە حوری، ائشیت آمما اینانما].

هوٛزا hoza چوٛماق.

هیٔرتیٔلداماق hırtıldamaq پیس گوٚلمە. [باخدئ خائیم ساعتە هیٔرتیٔلدادئ. کریمی].

هین/ هوٛش hin\ hoş ائششەیٛە یٛئریمە/ داٛیاٛنما امری وٛئرمک. [گرک کی، بیر نئچە آیٛ یٛوٛل گئدەیٛدی هین هوٛشیلان. کریمی].

یٛئرە باتمیٔش yerə batmış اوٛلموٚش (قارغیٔش). [واٛه واٛه یٛئرە باتمیٔشلار اوٛیاٛندئ پیس اوٛیاٛندئ. کریمی].

یٛئزنە yeznə باجئ اری.

یاٛدیٔرقالاماق yadırqalamaq یاٛددان چیٔخارماق.

یاٛزیٔ yazı ائشیک.

یاٛشیٔتماق yaşıtmaq گیزلتمک.

یاٛنچاق yançaq ساغرئ، کفل.

یاٛیماق yaymaq ۱) اوٛتارماق. ۲) باخ: سوٚزلوٚک.

یٛئلینکا yelinka آت آراباسئ.

هوْلالامــــاق holalamaq [بوْســـتانئ گؤرجک هوْلالار کارمند]. **هــوْه** həvə دیــشین ائـری بوْیرۆسۆ. [شکلی دوْه، دیشلر هوْه، اوْز قاره، قوْتور وْه. کریمی].		**یـئرتیجئ** yırtıcı اؤلدۆرۆجۆ. [اولادئ یئرتیجئ قوردلار لیباسئندا].

کریمی: مراغالئ ....کریمی دوْغوم .... یازدیغئ اثرلر..... بو سؤزلر فیلان کیتابئندان سئچیلیبدیر.

آستارادا تۆرکجه لهجه
وْ شیوْه اؤزل‌لیکلری وْ یئرلی سؤزلری

بهزاد بهزادی

آستارادا لهجه وْ شیوْه اؤزل‌لیکلری آرتیق سس قورولوشوندا (فوْنئتیکادا) اؤزۆنۆ گؤستریر. بیز بو اؤزل‌لیکلر حاققئندا ئیئغجام وْ قیسا معلومات وئرمه‌لییک. دئمک اوْلار کی، آستارا لهجه‌سی اسکی تۆرک لهجه‌لرینین دیشیلمه‌میش قالمئش بیر قوْلودور.

آستارا لهجه‌سی ان یاخین قوْنشولارئ اوْلان سلیان، لنکران وْ اردبیل لهجه‌لری ایله ده فرقلنیر. بیز بو مقاله‌ده آستارا لهجه‌سی‌نی یالنیز ادبی دیل اوْلگوْ دیل ایله توتوشدوراجاییق.

بو مقاله‌ده گتیریلن میثال‌لاردا لوْغت‌لر ساغ طرفده آستارا لهجه‌سینده وْ سوْل طرفده لوْغتین ادبی شکلی یازئیلاجاق.

۱- آهنگ قانونو وْ یا سس اویوشماسئ: دئمک اوْلار کی، آهنگ قانونو آستارا لهجه‌سینده تام ایشلک دئییل خۆصوصیله فئعللرین تصریفی شکلینده بئله حادیثه لهجه‌نین اسکی اوْلدوغونا ثۆبوت اوْلا بیلر. اؤرنکلرآشاغئدا سیرالانئر:

۱-۱ – آهنگ قانونونا گؤره دوْداقلانمایٛان سسلی ایله باشلانان کلمه‌نین باشقا صایٛیتلری ایسه دوْدلقلانمایٛان اوْلمالیٛدیر. لاکین آستارا لهجه‌سینده دوْداقلانمایٛان سسلی آردیٛنجا دوْداقلانان صایٛیت گلیر:

باجون/ باجیٛن

آتوْن/ آتان

نه‌نوٚن/ ننه‌ن

ائل‌لروٚز/ ائل‌لریز

بابالارون/ بابالاریٛن

آتون/ آتـیٛن

باخسوْن/ باخسان

آتوْیٛی/ آتانیٛ

۱-۲ – کلمه‌نین سوْن هئجاسیٛندا «وٚ» یٛئرینه «ی» ایشله‌نیر: گؤزی/ گؤزوٚ

۱-۳ – «وْ» – دان سوْنرا «و» وْ «آ» یٛئرینه «ی» ایشله‌نیر:

دوْغرییٛان/ دوْغرایٛان

دوْغری/ دوْغرو

دوْغدی/ دوْغدو

دوْلی/ دوْلو

۱-۴ – سوْن هئجادا «و» یٛئرینه «ی» وْ «یٛ » ایشله‌نیر:

قویٛی/ قویٛو

قوری/ قورو

قوزیٛ/ قوزو

۱-۵ – سوْن هئجادا «ی» یٛئرینه «وٚ» ایشله‌نیر:

دئسوٚن/ دئسین

یٛـئسوٚن/ یٛـئسین

بیلسوٚن/ بیلسین

سیزوٚن/ سیزین

۱-۶ – «آ» یٛئرینه «ئـ »گلیر: اوْلئیٛدی/ اوْلایٛدیٛ

۲- سس اویٛغونلاشماسیٛ حادیثه‌سی آستارا لهجه‌سینده چوْخ اوٚز وئریر:

آنناق/ آنلاق

آنناماز/ آنلاماز

آنناقلئ/ آنلاقلئ

بو ائاغنان/ بو آئاق ایله

اۆزەرریک/ اۆزەرلیک

آرئتتاماغ (آرئتداماغ)/ آرئتلاماق

آللاتماغ/ آلداتماق

آللادان/ آلدادان

آللادئلماغ/ آلدادئلماق

آنـثین دا / آلثین دا

آننئ/ آلنئ

بوننان بئله/ بوندان بئله

بیزنن/ بیزیله

پارتتاغ/ پارتداق

پارتتاماغ (پارتداماغ)/ پارتلاماق

پوتتوغ (پوتدوغ)/ پوتلوق

پئرتتاشماغ (پئرتداشماغ)/ پئرتلاشماق

چاتتاغ (چاتداغ)/ چاتلاق

من نن/ مندن

گۆللم/ گۆلەرم

گللم/ گلەرم

آللام/ آلارام

۳- قائین صائیتلرین اینجه صائیتلره دئیشمەسی:

ادئال/ آدئال

ارەبە/ آرابا

ارقچین/ آراقچین

ارخ/ آرخ

بخت/ باخت

تخت/ تاخت

تختە/ تاختا

حلقه/ حالقا

قره/ قارا

قره‌نقوش/ قارانقوش

قه‌یش/ قایـئش

قمیش/ قامئش

قه‌یسی/ قایسئ

قه‌ین/ قایـئن

وْخت/ واْخت

هه/ ها

۴- سس فرقلنمه‌سی:

البتده/ البتَه

یـئرپنک/ یـئل‌پنک

۵- سس آرتـئمئ:

یۆمورو/ یومرو

یۆموشاغ/ یومشاق

یـئمئیرتتا/ یۆمورتا

اسکی‌دن قالمئش باشلانغئجدا « ه » سسی ساخلانمئشدئر:

هۆرمک/ اۆرمک

هۆرکک/ اۆرکک

هۆرکمک/ اۆرکمک

هاستا/ آستا

هاسان/ آسان

۶- سس دۆشۆمۆ:

اوْردا/ اوْرادا

اوْردان/ اوْرادان

اوْرداکی/ اوْراداکئ

اوْلار/ اوْنلار

اوْ/ اوْوْ

اوْچی/ اوْوْچو

اوْج/ اوْوْج

اوْرد/ اوْوْورد

ایرنمک/ ایئرنمک

بوردا/ بورادا

بئله‌دی/ بئله‌دیر

سوْرا/ سوْنرا

چؤتکه/ چؤرتکه

قوْقاچا/ قوْوْقاچا

نوْبر/ نوْوْبر

۷- سس یئر دیٔیشمه‌سی:

گؤرستمک/ گؤسترمک

اؤرگنمک/ اؤیٔرنمک

۸- «ؤ» صایٔیتی ایکینجی وْ باشقا هئجالاردا دا گلیر:

دئسؤن/ دئسه‌ن

گوْلسؤن/ گوْلسه‌ن

۹- صایٔیتلرین دیٔیشیلمه‌سی:

۹-۱- فتحه‌نین «ی» صایٔیتی ایله دیٔیشمه‌سی: ترپنمییٔه‌ن/ ترپنمه‌یٔن

۹-۲- فتحه‌نین «آ» ایله دیٔیشمه‌سی: کاوْار/ که‌وْر

۹-۳- «آ» یئرینه «وْ» : یوْخون/ یاخئن

۹-۴- «آ» یئرینه «ی» : کلله‌مییٔاللاغ/ کلله‌مایاللاق، اوْینییا/ اوْینایا

۹-۵- «آ» یئرینه «ئ» : اوْلئیٔدی/ اوْلایٔدئ

۹-۶- «ئ» یئرینه «ی، ئ» :

پیٔچ/ پئچ

پیچت/ پئچت

دییٔه‌جک/ دئیٔه‌جک

ییٔه‌جک/ یئیٔه‌جک

دییٔه‌ن/ دئیٔه‌ن (دیمک/ دئمک)

ییٔه‌ن/ یئیٔه‌ن (ییمک/ یئمک)

۹-۷- «ئ» یئرینه فتحه:

گن/ گئن

ان/ ائن

گنیش/ گئنیش

اندیرمک/ ائندیرمک

۹-۸- «و» یٸرینه «یٸ» :

وٸیرماغ/ وٛورماق

وٸیرٸب/ وٛوروب

وٸیردیٸ/ وٛوردو

وٸیرٸش/ وٛوروش

۹-۹- «و» یٸرینه «ی» :

بوٛیٛنی‌نی/ بوٛیٛنونو

۹-۱۰- باخ: ایسیم وٛ عوٛض‌لیکلرین حال‌لاناماسیٸ وٛ فئعلین تصریفی:

۱۰- صامیتلرین دیٛیشمه‌سی:

۱۰-۱- «د» یٸرینه «ت»:

سوٚت/ سوٚد

اوٛت/ اوٛد

اوتوزماغ/ اودوزماق

اوتقونماغ/ اوتقونماق

اوتماغ/ اودماق

۱۰-۲- نئچه هئجالیٸ سوٚزلرین وٛ ها بئله مصدرلرین سوٛنوندا اوٛلان «ق» یٸرینه «غ» ایشله‌نیر:

آچیٸغ/ آچیٸق

آچیٸغ‌لیٸغ/ آچیٸق‌لیٸق

...جاغ/ ...جاق (آلاجاغ/ آلاجاق)

آخماغ/ آخماق

آرتیٸغ/ آرتیٸق

ایٛاغ/ آیٛاق

ایراغ/ ایراق

اوزاغ/ اوزاق

شولوغ/ شولوق

قاباغ/ قاباق

قاتـئیغ/ قاتـئیق

قوْلتوغ/ قوْلتوق

قویْروغ/ قویْروق

قـئیراغ/ قـئیراق

یـْئیرتـئیغ/ یـْئیرتـئیق

آلماغ/ آلماق

وئیرماغ/ ووْرماق

یـْئیرتماغ/ یـْئیرتماق

اوْیْناماغ/ اوْیْناماق

۱۰-۳- «ت» وْ «د» صامیتلریندن اوْنجه گلن «ج، چ » تلفَوّظده « ژ، ش» وْ «ک» «چ» کیمی نوْوْلشیر:

وْیژدان/ وْیجدان

ایشدی/ ایچدی

دیش= دیژ/ دینج

آژ/ آج

اژلاف/ اجلاف

مچتب/ مکتب

۱۰-۴- «وْ » یـْئرینه «یْ »:

یوْیا/ یووْا

یوْیاسئینا/ یووْاسئینا

اوْیولماغ/ اوْوْولماق

قوْیوشماغ/ قوْوْوشماق

قوْیورماغ/ قوْوْورماق

قوْیالاماغ/ قوْوْالاماق

دویْاغ/ دووْاق

سویْاغ/ سووْاق

سویْارماغ/ سووْارماق

۱۰-۵- « ه » یئرینه « یٔ »:

آلایٖی/ آلاهیٔ

دایٔ/ داها

۱۰-۶- «یٔ » یئرینه « ه »:

داهاز/ دایٖاز

پئهین/ پئیٖین

۱۰-۷- «ق» یئرینه «خ»:

آخساغ/ آقساق

آخساتماغ/ آقساتماق

آخساماغ/ آقساماق

دؤخسان/ دؤقسان

۱۰-۸- «یٔ » یئرینه «گ»:

درگز/ دریٖاز

۱۰-۹- «ب» یئرینه «پ»:

پئل/ بئل

پئل‌لمک/ بئل‌لمک

۱۱- آشاغیٖداکیٔ سؤزلرده « ه » آرتیٖلیب سسلرین یئری دیٖیشیلیب:

دهنز/ دنیز

دؤهونز/ دؤنوز

۱۲- ایسیم وٚ عوٚض‌لیکلرین (ضمیرلرین) حال‌لانماسیٔ:

۱۲-۱- بیتیشیک اوٚلمایٖان عوٚض‌لیکلر آستارا لهجه‌سینده یٖالنیٖز اوٚچوٚنجوٚ شخصین جمع شکلینده دیٖیشیر: اوٚلار/ اوٚنلار (من- سن- اوٚ- بیز- سیز- اوٚلار)

۱۲-۲- جمع شکیلچی‌لری ادبی دیلده اوٚلدوغو کیمی «لار- لر»- دیر. لاکین یئری گلدیکده سسلر اویٖغونلاشیٖرلار:

آتتار= آتدار/ آتلار

آددار/ آدلار

ایتدر/ ایتلر

اوٚتتار/ اوٚدلار

اوٚتتار/ اوٚتلار

اوْننار/ اوْنلار

یوْننار/ یوْنلار

سۆتتر/ سۆدلر

قوْیوْننار/ قوْیوْنلار

قورتتار/ قوردلار

گۆننر/ گۆنلر

۱۲–۳– منسوبیئت شکیلچی‌لری (پیوند تملیک و نسبت): منسوبیئت شکیلچی‌لری ادبی دیلده کلمه‌نین سوْن سسیندن آسئلئ اوْلاراق بئله‌دیر:

الیف) صائیت ایله بیتن ایسیم‌لرده:

بیرینجی شخص– قوزوم

ایکینجی شخص– قوزون

اۆچۆنجۆ شخص– سو، سۆ، سی، سئ (قوزوسو، سۆرۆسۆ، ننه‌سی، باباسئ)

دؤردۆنجۆ شخص– موز، مۆز، میز، مئز (قوزوموز)

بئشینجی شخص – نوز، نۆز، نیز، نئز (قوزونوز)

آلتئنجئ شخص – لری، لارئ (سۆرۆلری، ننه‌لری، قوزولارئ، بابالارئ)

ب) سوْنو صامیت اوْلان ایسیم‌لرده :

بیرینجی شخص– وم، ۆم، یم، ئم (قوشوم، اۆزۆم، الیم، باشئم)

ایکینجی شخص– ون، ۆن، ین، ئن (قوشون، اۆزۆن، الیم، باشئن)

اۆچۆنجۆ شخص – و، ۆ، ی، ئ (قوشو، اۆزۆ، الی، باشئ)

دؤردۆنجۆ شخص – وموز، ۆمۆز، یمیز، ئمئز (قوشوموز، اۆزۆمۆز، الیمیز، باشئمئز)

بئشینجی شخص– ونوز، ۆنۆز، ینیز، ئنئز (قوشونوز، اۆزۆنۆز، الینیز، باشئنئز)

آلتئنجی شخص – لری، لارئ (الـلری، اۆزلری، قوش‌لارئ، باش‌لارئ)

آستارا لهجه‌سینده آشاغئداکئ فرقلر اۆز وئریر:

۱۲–۳–۱– صائیت ایله بیتن ایسیم‌لرده: اۆچۆنجۆ تک شخص‌ده یالنئز «سی» «سئ» ایشله‌نیر: سۆریسی، ننه‌سی، قوزوسئ، باباسئ

ـ بیرینجی جمع شخص‌ده ىٔالئیز «میز، مئز» ایشله‌نیر: ننه‌میز، سۆریمیز، بابامئز، قوزومئز

ـ ایکینجی جمع شخص‌ده:

الف) سوْنو «و» وْ «وْ» ایله بیترسه ىٔالئیز «ز» آرتئرئلئر: قوزو، شاپوْز، سۆروْز.

ب) سوْنو قالئن دوْداقلانمایان صائیت ایله بیترسه سوْن صائیت‌ده دوْداقلائیر وْ «ز» آرتئرئلئر: بابوْز، قاپوز

ج) سوْنو اینجه دوْداقلانمایان صائیت ایله بیتدیکده سوْن صائیت‌ده دیْیشیر وْ «ز» آرتئرئلئر: ننؤز، بی‌بۆز

۱۲-۳-۲- صامیت ایله بیتن ایسیم‌لرده آشاغئداکئ فرقلر عمله گلیر:

ـ اۆچۆنجۆ تک شخص ىٔالئیز سوْن هئجائین صائیتی دوْداقلانان (یوۋارلاق) اوْلارسا «و، وْ» یئرینه «ی» گلیر: قوشی، اۆزی، قوْچی

ـ بیرینجی جمع شخص‌ده «وموز، وْموْز» یئرینه «یمیز، ئمئز» دئییلیر: قوشئمئز، اۆزیمیز

ـ ایکینجی جمع شخص‌ده منسوبیت شکیلچی‌سی بئله اوْلور: «ن» حذف اوْلور وْ دوْداقلانمایان صائیت دوْداقلانان صائیت ایله دیْیشیر:

وزـ قوشوز

ۆزـ اۆزۆز

ۆزـ اۆز

وزـ باشوز

۱۲-۳-۳- عوْض‌لیکلرده منسوبیت حالئ:

منیم/ منیم

سنون/ سنین

اوْنون/ اوْنون

بیزیم/ بیزیم

سیزۆن/ سیزین

اوْلارئن/ اوْنلارئن

۱۳– آدئیق حال (حالت فاعلی یا آزاد) ادبی دیلده اوْلدوغو کیمی آستارا لهجه‌سینده ده ایسیم شکیلچی قبول ائتمیر.

۱۴– یییه‌لیک حال شکیلچی‌لری (پیوند حالت اضافه یا تعلق).

یییه‌لیک ایکی بؤلۆمده بحث اوْلور: تعیینی، قئیْر ـ ی تعیینی.

۱۴ـ۱ـ ادبی دیلده تعیینی یییه‌لیک حال شکیلچی‌لری بیر طرفدن ایسمین صائیت وْ یا صامیتله بیتدییینه گؤره، باشقا طرفدن ایسمین سوْن هئجاسیئنئن قالـئن، اینجه، دوْداقلانان، دوْداقلانمایان صائیت اوْلدوغوندان آسئلئ اوْلاراق آشاغیداکئلاردان عیبارت‌دیر:

الیف) صامیتله بیتن ایسیملرده:

ون ـ توْپون گوْلـله‌سی، قوردون دیشی

وْن ـ گؤزوْن یاشئ، اؤکوْزوْن بوینوزو

ین ـ ائلین یوردو، ایگیدین گوْجوْ

ئن ـ اوْتاغئن قاپوسو

آستارا لهجه‌سینده یالنئز «ین، ئن» ایشله‌نیر:

توْپئن، قوردئن، اوْتاغئن

گؤزین، اوْکوْزین، ائلین، ایگیدین

ب) صائیتله بیتن ایسیملرده «ن» وْ یا «ی‌ٔ » آرتیئلیر:

نون ـ قوزونون قولاغئ، شاپوْنون گوْنلوْگوْ

نوْن ـ توْلکوْنوْ قویروغو

نین ـ بی‌بی‌نین ائوْی، ننه‌نین پالتارئ

نئن ـ آنائین باشماغئ، قاپئ‌ئین آچارئ

یون ـ سویون کوْپوْیوْ

آستارا لهجه‌سینده «وْ» ایستیثنا اوْلاراق سوْن یوْوارلاق صائیت «ی، ئ» اوْلور وْ یالنئز «نین، نئن» شکیلچیسی ایشله‌نیر: میثال: شاپوْئین، قوزئنـئن، آتائین، قالئ‌ئین، توْلکی‌نین، بی‌بی‌نین، ننه‌نین.

۱۴ـ۲ـ قئیْر ـ ی تعیینی یییه‌لیک حالدا آستارا لهجه‌سینده ده ادبی دیلده اوْلدوغو کیمی بیرینجی ایسیم شکیلچی قبول ائتمیر. میثال: قوْیـئن سوْتی/ قوْیون سوْدوْ، لامپا شوْشه‌سی/ لامپا شوْشه‌سی.

۱۵- تأثیرلیک حال شکیلچی‌لری (پیوند حالت تأثیر یا مفعول صریح) فارسجادا «را» علامتی‌دیر.

۱۵ـ ۱ـ تعئینی تأثیرلیک حال شکیلچی‌لری:

الیف) ایسیم صامیتله بیترسه:

و ـ دوزو یالادئ

وٚـ سؤزوٚ سوْروشدو

ی ـ ائوْی سوٚپوٚردوٚ

ئ ـ قهرمانئ گؤردوٚ

آستارا لهجه‌سینده «و، وٚ» یئرینه «ی، ئ» ایشله نیر. میثال: دوزی، سؤزی، ائوْی، قهرمانئ.

ب) صائیتله بیتن ایسیم‌لرده «ن» وْ یا «یْ » آرتـیـلیر:

نوـ قوزونو اوْتارادئ

نوٚـ توٚلکوٚنوٚ توتدو

نی ـ بی‌بی‌نی چاغیردئ، ننه‌نی اؤپدوٚ

نئ ـ قاپئنئ آچدئ

یوـ سویو ایچدی

آستارا لهجه‌سینده یالنیز «نی، نئ، یی» ایشله‌نیر وْ سوْن یووْارلاق صائیت «ی، ئ» تلفّوظ اوْلور. میثال: قوزینی، توٚلکینی، سویی، بی‌بی‌نی، قاپئنئ.

۱۵ـ۲ـ قئیرـ ی تعئینی تأثیرلیک حالدا، آستارا لهجه‌سینده ده شکیلچی گؤتوٚروٚر. داش آت.

۱۶- یؤنلوٚک حال شکیلچی‌سی (پیوند حالت گرایش یا مفعول غیر صریح) فارسجادا علامتی «به»دیر.

الیف) صامیتله بیتن ایسیم‌لرده سوْن هئجانـئن صائیتی قالئن اوْلورسا «آ»، اینجه اوْلدوقدا «ا/ه/ə » شکیلچی‌سی گلیر:

۱)اوشاغا دئدی، آتا میندی، قوْیونا وئردی.

۲)گؤزه دیْدی، یـئره یـئیخیلدئ، ایته وئردی.

آستارا لهجه‌سینده دیشیک‌لیک اؤز وئرمیر.

ب)صائیتله بیتن ایسیم‌لرده شکیلچی‌لر «یا» «یه» اوْلور.

«یا» – آتایا دئدی، قوزویا وئردی، قاپی‌یا توْخوندو.

«یه»– ننه‌یه دئدی، دوه‌یه میندی، گؤزگؤیه باخدئ، بی‌بی‌یه سؤیله‌دی.

آستارا لهجه‌سینده ایسمین سوْن هئجاسئندا اوْلان «آ، ـه، وْ» صائیتلرینین یئرینه «ی» گلیر وْ «یا» «یه» آرتیرئلیر. میثال: قورییا، نه‌نییه، دوْییه، گؤزگییه.

۱۷- یئرلیک حال شکیلچی‌سی (پیوند حالت تخصیص یا مفعول فیه) فارسجا علامتی «در»دیر.

ادبی دیلده اوْلدوغو کیمی آستارا لهجه‌سینده ده یئرلیک حال شکیلچی‌سی ایسمین سوْن هئجاسئئن صائیتیندن آسئلئ اوْلاراق «دا، ده»دیر.

۱۸- چئخئش‌لئق حال شکیلچی‌لری (پیوند حالت انفکاک یا مفعول عنه) فارسجا علامتی «از»دیر.

آستارا لهجه‌سینده ده ادبی دیلده اوْلدوغو کیمی بو حالئن شکیلچی‌سی ایسمین سوْن هئجاسئئن صائیتینین قالئن وْ یا اینجه اوْلدوغوندان آسئلئ اوْلاراق «دان، دن»دیر. بازاردان گلدی، یئردن چئخدئ.

۱۹- **صیفت**:

آستارا لهجه‌سینده صیفت دوْزلدن شکیلچی‌لرین ادبی دیلده ایشلک اوْلان شکیلچی‌لرله فرقلرینی آشاغئداکئ میثال‌لاردا گؤسترمکله کیفایت‌لنه‌جه‌ییک:

۱۹-۱-ایسمی صیفت دوْزلدن شکیلچی‌لر:

–لو،لۆ،لی،لئ : آستارا لهجه‌سینده یالنئز «لی، لئ» ایشله‌نیر:

دوزلی/ دوزلو

اؤزلی/ اؤزلۆ

ایری‌لی/ ایری‌لی

قانلئ/ قانلئ

–سوز، سۆز، سیز، سئز: آستارا لهجه‌سینده یالنئز «سیز، سئز» دئییلیر:

دوزسئز/ دوزسوز

سؤزسیز/ سؤزسۆز

دین‌سیز/ دین‌سیز

باغ‌سئز/ باغ‌سئز

–چو، چوٚ، چی، چیٔ : آستارا لهجه‌سینده یٛالنیٛز «چی، چیٔ» گلیر:

اوْدونچی/ اوْدونچو

دؤیوٚشچی/ دؤیوٚشچوٚ

دمیرچی/ دمیرچی

قاپیٔچیٔ/ قاپیٔچیٔ

–کو، کوٚ، کی،کیٔ : آستارا لهجه‌سینده یٛالنیٛز «کی، کیٔ» ایشله‌نیر:

بو گوٚنکی/ بو گوٚنکوٚ

دوٚننکی/ دوٚننکی

آخشامکیٔ/ آخشامکیٔ

–و، وٚ، یی، ییٔ : آستارا لهجه‌سینده یٛالنیٛز «یی، ییٔ» ایشله‌نیر:

آرمودی/ آرمودو

گوٚمیشی/ گوٚموٚشوٚ

قهوْه‌یی/ قهوْه‌یی

بوغداییٔ/ بوغداییٔ

باشقا صیفت دوٚزلدن شکیلچی‌لر آستارا لهجه‌سینده ادبی دیلده اوْلدوغو کیمی‌دیر.

۱۹–۲– فئعل‌دن دوٚزه‌لن صیفت‌لر شکیلچی‌لری:

–آن– قاچان آت/ قاچان

– ان– گئدن آدام/ گئدن

–یٛن– ایشلییه‌ن/ ایشله‌یٛن فهله

–یٛان – آغلییان/ آغلایٛان اوشاق

–موش، موٚش، میش، مئش :

اوْخئمئش/ اوْخوموش

چوٚریمیش/ چوٚروٚموٚش

اؤلوٚشگه‌میش/ اؤلوٚشگه‌میش

یٛئخئلمئش/ یٛئخئلمئش

باشقا فئعلی صیفت دوٚزلدن شکیلچی‌لر ادبی دیلده اوْلدوغو کیمی‌دیر.

۱۹–۳– صیفت‌لرین آزالما وْ چوْخالما درجه‌سینی گؤسترن علامت وْ شکیلچی‌لری ادبی دیلده اوْلدوغو کیمی آستارا لهجه‌سینده ده ایشله‌نیر. میثال: «ساپ ساری، آغ آپپاغ، ساریٔ تهٔر، ... »

آنجاق «راق، ان» یئرینه عادتن «داها، چوْخ، لاپ» ایشلکدیر.

۲۰- سایْ

۲۰-۱-میقدار سایلارئندا یالنئز دۆرد دۆرت تلفّوظ اوْلور.

۲۰-۲- سئراالاردا یالنئز «مینجی» ایشله‌نیر:

بیرمینجی، اوْچ‌مینجی، دوْققوز مینجی، دوْغسان‌مینجی

۲۱- **فئعل**

فئعلین قورولوشو وْ نؤوْلری آستارا لهجه‌سینده ده ادبی دیلده اوْلدوغو کیمی‌دیر. یالنئز قئید اوْلونان فئعل وْ اوْنلارا اوْخشار فئعل‌لرین شکیلچی‌سی فرقلنیر:

سوْیارماق= سوآرماق/ سووْارماق

قوْیالاماق/ قوْوْالاماق

آستارا لهجه‌سینده سوآل شکیلچی‌سی (مو، موْ، می، مئ) ایشله‌نمیر.

مصدر شکیلچی‌سی اوْلان (ماق) آستارا لهجه‌سینده (ماغ) دئییلیر. لاکین فئعل‌لرین تصریفی شکلینده آستارا لهجه‌سی ایله ادبی شکیل‌لرله فرقلر موْقاییسه جدوْل‌لرده گؤستریله‌جک:

۲۱-۱- **شوْهودی کئچمیش** (ماضی مطلق) کؤکوْن سوْن صایئتیندن آسئلیئ اوْلاراق آستارا لهجه‌سینده بعضی شخص‌لرده دئیشیک‌لیک عمله گلیر.

۲۱-۱-۱- دوْداقلانمایان اینجه صایئتلرده (آ، ئ، ی).

گزمک

تک شخص:

۱-

۲-گز+دوْ+ن/ گز+دی+ن

۳-

جمع شخص:

۴-گز+دوْ+ک/ گز+دی+ک

۵-گز+دوْ+ز/ گز+دی+نیز

۶-

۲۱-۱-۲-دوْداقلانمایان قالئن صایئتلرده (آ، ئ):

یازماق

۱-

۲-یاز+دو+ن/ یاز+دئ+ن

۳-

۴-یاز+دو+غ/ یاز+دئ+ق

۵-یاز+دو+ز/ یاز+دئ+ئیز

۶-

۲۱-۱-۳-دۆداقلانان اینجه صایئتلرده (ؤ، ۆ)

گؤرمک

۱-

۲-

۳-گؤر+دی/ گؤر+دۆ

۴-

۵-گؤر+دۆ+ز/ گؤر+دۆ+نۆز

۶-گؤر+دی+لر/گؤر+دۆ+لر

۲۱-۱-۴-دۆداقلانان قالئن صایئتلرده (و، ۆ)

توتماق(دوتماق)

۱-

۲-

۳-توت+دی/ توت+دو

۴-توت+دو+غ/ توت+دو+ق

۵-توت+دو+ز/ توت+دو+نوز

۶-توت+دئ+لار/ توت+دو+لار

۲۱-۲-**نقلی کئچمیش (ماضی نقلی)**

ادبی دیلده نقلی کئچمیش زامائین شکیلچی‌لری (موش، مۆش، مئش، میش)دیر. بعضی شخص‌لرده (وب، ۆب، ئب، یب) ۆ اۆچۆنجۆ تک شخصده (دور، دۆر، دئر، دیر) ده علاوه اولاراق گلیر. آستارا لهجه‌سیله فرقلر آشاغئدا گؤستریلیر.

۲۱-۲-۱-کؤکۆن صایئتی دۆداقلانمایان قالئن صایئت (آ، ئ) اولارسا:

یازماق

۱-

۲-یازئب‌سان/ یاز+مئش+سان {یازئبسان، یازمئسان}

۳-یازمیشدی/ یاز+میش+دیر {یازیب(دیر)}

۴-یازموشوق/ یا+میش+ئیق

۵-یازیب‌سوز/ یاز+میش‌سیز(سیئیز) {یازیب‌سیز(سیئیز)، یازمیسیز(سیئیز)}

۶-

۲۱-۲-۲-کؤکۆن صائیتی دۏداقلانمایان اینجه صائیت (اَ، ائ ایـ) اۏلدوقدا.

بیلمک

۱-

۲-بیلیب‌سن/ بیل+میش+سن {بیلیب‌سن، بیلمیسن}

۳-بیلمیشدی، بیلیب‌دی/ بیل+میش+(دیر) {بیلیب(دیر)}

۴-بیلمۆشۆک/ بیل+میش+یک

۵-بیلیب‌سۆز/بیل+میش+سیز(سینیز) {بیلیب‌سیز(سینیز)، بیلمیسیز(سینیز)}

۶-

۲۱-۲-۳-کؤکۆن صائیتی دۏداقلانان قالین صائیت (اۏ، و) اۏلورسا:

اۏخوماق

۱-اۏخئیمئیشام/ اۏخو+موش+آم

۲-اۏخئیئیبسان/ اۏخو+موش+سان {اۏخویوبسان، اۏخوموسان}

۳-اۏخئیمئیشدی، اۏخئیئیبدی/ اۏخو+موش+(دور) {اۏخویوب(دور)}

۴-اۏخومئیشوغ/ اۏخو+موش+وق

۵-اۏخئیئیب‌سوز/اۏخو+موش+سوز(سونوز) {اۏخویوب‌سوز(سونوز)، اۏخوموسوز(سونوز)}

۶-اۏخئیمئیشلار، اۏخئیئیبلار/ اۏخو+موش+لار {اۏخویوبلار}

۲۱-۲-۴-کؤکۆن صائیتی دۏداقلانان اینجه صائیت (ؤ، ۆ) اۏلدوقدا:

گؤرمک

۱-گؤرمیشم/ گؤر+مۆش+م

۲-گؤرۆب‌سن/ گؤر+موش+سن {گؤرۆب‌سن، گؤرمیسن}

۳-گؤرمیشدی، گؤریبدی/ گؤر+مۆش+دۆر {گؤرۆب‌دۆر}

۴-گؤرمیشۆک/ گؤر+مۆش+ۆک

۵-گؤرۆب‌سۆز/ گؤر+مۆش‌سۆز(سۆنۆز) {گؤرۆب‌سۆز(سۆنۆز)، گؤرمۆسۆز(سۆنۆز)}

۶-گؤرمیشلر، گؤریب‌لر/ گؤر+مۆش+لر {گؤرۆبلر}

۲۱-۳-داوْاملیٔ کئچمیش (ماضی استمراری):

ادبی دیلده داوْاملیٔ کئچمیش شکیلچی‌لری (ور، وْر، ئر، یر)دیر. آستارا لهجه‌سینده «ئیْ» تلفّوْظ اوْلور. فئعل کؤکۆنۆن صائیتیندن آسیلیٔ اوْلاراق آشاغیٔداکیٔ فرقلر اوْزۆنۆ گؤستریر.

۲۱-۳-۱-کؤکۆن صائیتی دوْداقلانمایان قالیٔن صائیت (آ، ئ) اوْلارسا:

یازماق

۱-یازئیْدئیم/ یاز+ئر+دئیم

۲-یازئیْدون/ یاز+ئر+دئین

۳-یازئیْدی/ یاز+ئر+دئ

۴-یازئیْدوغ/ یاز+ئر+دئیق

۵-یازئیْدوز/ یاز+ئر+دئیئز

۶-یازئیْدئیلار/ یاز+ئر+دئیلار

۲۱-۳-۲-کؤکۆن صائیتی دوْداقلانمایان اینجه صائیت (اَ، ائـ ایـ) اوْلدوقدا:

بیلمک

۱-بیلئیْدیم/ بیل+یر+دیم

۲-بیلئیْدۆن/ بیل+یر+دین

۳-بیلئیْدی/ بیل+یر+دی

۴-بیلئیْدۆک/ بیل+یر+دیک

۵-بیلئیْدۆز/ بیل+یر+دیز

۶-بیلئیْدیلر/ بیل+یر+دیلر

۲۱-۳-۳-کؤکۆن صائیتی دوْداقلانان قالیٔن صائیت (وْ، و) اوْلارسا:

اوْخوماق

۱-اوْخئیْدئیم/ اوْخو+ئور+دوم

۲-اوْخئیْدون/ اوْخو+ئور+دون

۳-اوْخئیْدی/ اوْخو+ئور+دو

۴-اوْخئیْدوغ/ اوْخو+ئور+دوق

۵-اوْخئیْدوز/ اوْخو+ئور+دوز

۶-اوْخئیْدئیلار/ اوْخو+ئور+دولار

۲۱-۳-۴-کۆکۆن صائیتی دۆداقلانان اینجه صائیت (ۏ، ۆ) اوْلدوقدا:

گؤرمک

۱-گؤرئیْدیم/ گؤر+ۆر+دۆم

۲-گؤرئیْدۆن/ گؤر+ۆر+دۆن

۳-گؤرئیْدی/ گؤر+ۆر+دۆ

۴-گؤرئیْدۆک/ گور+ۆر+دۆک

۵-گؤرئیْدۆز/ گؤر+ۆر+دۆنۆز

۶-گؤرئیْدیلر/ گؤر+ۆر+دۆلر

۲۱-۴-اوزاق کئچمیش(ماضی بعید)

ادبی دیلده اوزاق کئچمیش شکیلچی‌لری «ایدی» وْ یا «دو، دۆ، دئ، دی» دیر.

آستارا لهجه‌سینده کۆکۆن صائیتیندن آسیٖلئ اوْلاراق فرقلر آشاغیٖدا گؤستریلیر:

۲۱-۴-۱-کۆکۆن صائیتی دۆداقلانمایان قالئن صائیت (آ، ئ) اوْلارسا:

یازماق

۱-یازمئیشدئیم/ یاز+مئیش+ایدی+م=یازمئیشدئیم

۲-یازمئیشدون/ یاز+مئیش+ایدی+ن=یازمئیشدئین

۳-یازمئیشدی/ یاز+مئیش+ایدی=یازمئیشدئ

۴-یازمئیشدوغ/ یاز+مئیش+ایدی+ک=یازمئیشدئیق

۵-یازمئیشدوز/ یاز+مئیش+ایدی+نیز=یازمئیشدئنـئیز

۶-یازمئیشدئیلار/ یاز+مئیش+ایدی+لر=یازمئیشدئیلار

۲۱-۴-۲-کۆکۆن صائیتی دۆداقلانمایان اینجه صائیت (اَ، ئـ یـ) اوْلدوقدا:

گزمک

۱-گز+میش+دی+م

۲-گزمیشدۆن/ گز+میش+دی+ن

۳-گز+میش+دی

۴-گزمیشدۆک/ گز+میش+دی+ک

۵-گزمیشدۆز/ گز+میش+دی+نیز

۶-گز+میش+دی+لر

۲۱-۴-۳-کۆکۆن صائیتی دۆداقلانان قالئن (وْ، و) اوْلورسا:

اوْخوماق

۱-اوْخیٔمیٔشدیٔم/ اوْخو+موش+دو+م

۲-اوْخیٔمیٔشدون/ اوْخو+موش+دو+ن

۳-اوْخیٔمیٔشدیٔ/ اوْخو+موش+دو

۴-اوْخیٔمیٔشدوغ/ اوْخو+موش+دو+ق

۵-اوْخیٔمیٔشدوز/ اوْخو+موش+دو+نوز

۶-اوْخیٔمیٔشدیٔلار/ اوْخو+موش+دو+لار

۲۱-۴-۴-کؤکۆن صائیتی دوْداقلانان اینجه صائیت (ؤ، ۆ) اوْلدوقدا:

گؤرمک

۱-گؤرمیشدیم/ گؤر+مۆش+دۆ+م

۲-گؤرمیشدۆن/ گؤر+مۆش+دۆ+ن

۳-گؤرمیشدی/ گؤر+مۆش+دۆ

۴-گؤرمیشدۆک/ گؤر+مۆش+دۆ+ک

۵-گؤرمیشدۆز/ گؤر+مۆش+دۆ+نۆز

۶-گؤرمیشدیلر/ گؤر+مۆش+دۆ+لر

۲۱-۵-**ایندیکی زامان(زمان حال)**

ادبی دیلده اگر کؤکۆن سوْنو سسلی اوْلسا شکیلچی‌لری (یٔور، یۆر، یٔیٔر، یٔیر) وْ اگر صامیت اوْلسا شکیلچی‌لری (ور، ۆر، ئر، یر) دیر. آستارا لهجه‌سینده فرقلر آشاغیٔدا گؤستریلیر:

۲۱-۵-۱-کؤکۆن صائیتی دوْداقلانمایان قالیٔن صائیت (آ، ئ) وْ کؤکۆن سوْنو صامیت اوْلورسا:

یاٰزماق

۱-یاٰزیٔیاٰم/ یاٰز+ئر+ام

۲-یاٰزئیسان/ یاٰز+ئر+سان

۳-یاٰزئیٔ/ یاٰز+ئر

۴-یاٰزیٔیوْغ(خ)/ یاٰز+ئر+ئیق

۵-یاٰزئیسوز/ یاٰز+ ئر+سئیٔز

۶-یاٰزئیٔلار/ یاٰز+ئر+لار

۲۱-۵-۲-کؤکۆن صائیتی دوْداقلانمایان اینجه صائیت (اَ، ائـ ایـ)، کؤکۆن سوْنو صامیت اوْلدوقدا:

گئتمک

۱-گئدیئه‌م/ گئد+یر+م

۲-گئدئیسن/ گئد+یر+سن

۳-گئدئیٛ/ گئد+یر

۴-گئدئیۆک/ گئد+یر+یک

۵-گئدئیسۆز/ گئد+یر+سینیز

۶-گئدئیلر/ گئد+یر+لر

۲۱-۵-۳-کؤکۆن صایئتی دۏداقلانان قالئین صایئت (ۏ، و)، کؤکۆن سۏنو صامیت اۏلورسا:

توتماق (دوتماق)

۱-توتییام/ توت+ور+ام

۲-توتئیسان/ توت+ور+سان

۳-توتئیٛ/ توت+ور

۴-توتئیوغ/ توت+ور+وق

۵-توتئیسوز/ توت+ور+سونوز

۶-توتئیٛلار/ توت+ور+لار

۲۱-۵-۴-کؤکۆن صایئتی دۏداقلانان اینجه صایئت (ؤ، ۆ) وْ کؤکۆن سۏنو صامیت اۏلورسا:

اۆزمک

۱-اۆزییئه‌م/ اۆز+ۆر+م

۲-اۆزئیسن/ اۆز+ۆر+سن

۳-اۆزئیٛ/ اۆز+ۆر

۴-اۆزئیۆک/ اۆز+ۆر+ۆک

۵-اۆزئیسۆز/ اۆز+ۆر+سۆنۆز

۶-اۆزئیلر/ اۆز+ۆر+لر

۲۱-۵-۵-کؤکۆ «و» صایئتی ایله بیتن‌لر:

قۏروماق

۱-قۏرییئام/ قۏرو+یۏر+ام

۲-قۏرئـیسان/ قۏرو+یۏر+سان

۳-قوْرئیْ/ قوْرو+یْور

۴-قوْرئیْوخ/ قوْرو+یْور+وق

۵-قوْرئیْسوز/ قوْرو+یْور+سونوز

۶-قوْرئیْلار/ قوْرو+یْور+لار

۲۱-۵-۶-کؤکو «وٚ» صائیتی ایله بیتن‌لر:

اؤگوٚمک

۱-اؤگی‌یْم/ اؤگوٚ+یْوٚ+رم

۲-اؤگئیْسن/ اؤگوٚ+یْوٚر+سن

۳-اؤگئیْ/ اؤگوٚ+یْوٚر

۴-اؤگئیْوٚک/ اؤگوٚ+یْوٚر+وٚک

۵-اؤگئیْسوٚز/ اؤگوٚ+یْوٚر+سوٚنوٚز

۶-اؤگئیْلر/ اؤگوٚ+یْوٚر+لر

۲۱-۵-۷-کؤکو «اَ» صائیتی ایله بیتن‌لر:

الەمک

۱-الی‌یْم/ الە+یْیر+م

۲-الئیْسن/ الە+یْیر+سن

۳-الئیْ/ الە+یْیر

۴-الئیْوٚک/ الە+یْیر+یک

۵-الئیْسوز/ الە+یْیر+سینیز

۶-الئیْلر/ الە+یْیر+لر

۲۱-۵-۸-کؤکو «ئـ » صائیتی ایله بیتن‌لر:

دئمک

۱-دییْەم/ دئـ+یْیر+م

۲-دئیْسن/ دئـ+یْیر+سن

۳-دئیْ/ دئـ+یْیر

۴-دئیْوٚک/ دئـ+یْیر+یک

۵-دئیْسوٚز/ دئـ+یْیر+سینیز

۶-دئیْلر/ دئـ+یْیر+لر

۲۱-۵-۹-کؤکو «آ» صائیتی ایله بیتن‌لر:

آراماق

۱-آرییئام/ آرا+يئـير+آم

۲-آرئی‌سان/ آرا+يئـير+سان

۳-آرئی/ آرا+يئـير

۴-آرئیوغ/ آرا+يئـير+ئیق

۵-آرئی‌سوز/ آرا+يئـير+سینیز

۶-آرئی‌لار/ آرا+يئـير+لار

۲۱-۶-قطعی گله‌جک زامان (زمان آینده قطعی، مستقبل قطعی)

۲۱-۶-۱-کؤک‌لری «آ» صایئتی ایله بیتن‌لر:

آراماق

۱-آرییاجی‌یام/ آرا+یاجاغ+آم

۲-آرییاجاق‌سان/ آرا+یاجاق+سان

۳-آرییاجاق/ آرا+یاجاق+(دئیر)

۴-آرییاجی‌یوغ/ آرا+یاجای+ئیق

۵-آرییاجاق‌سوز/ آرا+یاجاق+سئنـئیز

۶-آرییاجاق‌دئیلار/ آرا+یاجاق+لار(دئیرلار)

۲۱-۶-۲-کؤکو «و» صایئتی ایله بیتن فئعل‌لر آستارا لهجه‌سینده یوخاریداکئ فرقلرله صرف اوْلور آنجاق کؤکوْن سوْن «و» صایئتی «ی» صایئتی ایله دییشیر:

قوْرییاجی‌یام/ قوْرویاجاغام...

۲۱-۶-۳-کؤکو «اَ» صایئتی ایله بیتن فئعل‌لر:

الەمک

۱-الیئه‌جی‌یئم/ اله+یئه‌جه+یئم

۲-الیئه جکسن/ اله+یئه‌جک+سن

۳-الیئه جک/ اله+یئه‌جک(دیر)

۴-الیئه‌جئـیؤک/ اله+یئه‌یـ+یک

۵-الیئه جک سوز/ اله+یئه‌جک+سینیز

۶-الیئه‌جک‌لر(دیلر)/ اله+یئه‌جک+لر(دیرلر)

۲۱-۶-۴-دئمک، یئمک وَ ... فئعل‌لری:

دئمک

۱–دییه‌جی‌یم/ دئـ+یه‌جک+م

۲–دییه‌جکسن/ دئـ+یه‌جک+سن

۳–دییه‌جک/ دئـ+یه‌جک(دیر)

۴–دییه‌جی‌یۆک/ دئـ+یه‌جه‌یٓ+یک

۵–دییه‌جکسوز/ دئـ+یه‌جک+سینیز

۶–دییه‌جکلر (دیلر)/ دئـ+یه‌جک+لر(دیرلر)

۲۱–۶–۵–کؤکۆ «ۆ» صائیتی ایله بیتن فئعل‌لرده سوْن «ۆ» صائیتی «ی» صائیتینه دیٔیشیر وْ یوخاریٔداکیٔ شکیلچی‌لرله صرف اوْلور.

۲۱–۶–۶–کؤکۆ صامیتله بیتن، سوْن هئجاسیٔ قالیٔن صائیت اوْلان فئعل‌لرده آستارا لهجه‌سینده آشاغیٔداکیٔ شکیلچی‌لر ایشله‌نیر:

آجیٔ‌یام، آجاق‌سان، آجاق(دیٔر)، آجییٔوغ، آجاقسوز، آجاقلار(دیٔلار)

میثال: یازماق: یازاجیٔ‌یام؛ اوْتورماق: اوْتوراجیٔ‌یام

۲۱–۶–۷–کؤکۆ صامیتله بیتن، سو.ن هئجاسیٔ اینجه اوْلان فئعل لرده، آستارا لهجه‌سینده آشاغیٔداکیٔ شکیلچی‌لر ایشله‌نیر:

اجی‌یم، اجک‌سن، اجک(دیر)، اجئیۆک، اجک‌سۆز، اجک‌لر(دیلر).

میثال: گلمک: گله‌جی‌یم، گئتمک: گنده‌جی‌یم،گؤرمک: گؤره‌جی‌یم، اۆزمک: اۆزه‌جی‌یم، گیرمک: گیره‌جی‌یم.

۲۱–۷–قئیٔری قطعی گله‌جک زامان (زمان آینده غیر قطعی، مستقبل غیر قطعی):

بو زامان شکیلچی‌لری ادبی دیلده (آر، ار، یار، یٖر)دیر. آستارا لهجه‌سینده آشاغیٔداکیٔ فرقلر نظره گلیر.

۲۱–۷–۱–صائیتله بیتن کؤکلرده سوْن صائیت «ی» تلفّۆظ اوْلور:

آراماق: آرییارام/ آرایارام

قوْروماق: قوْرییارام/ قوْرویارام

دینله‌مک: دینلی‌یه‌رم/ دینله‌یه‌رم

سۆرۆمک: سۆرییه‌رم/ سۆرۆیه‌رم

۲۱–۷–۲–قالیٔن صائیتله بیتن کؤکلرده آشاغیٔداکیٔ شکیلچی‌لر فرقلنیر:

بیرینجی شخص جمع عوْضلییٔی «یٔق» اوْلور «وغ»:

آریئاروغ/ آرائارئیق

ایکینجی شخص جمع عوْضلیئی:

آریئارسوز/ آرائارسئنـئیز

۲۱-۷-۳-اینجه صائیتله بیتن کؤکلرده آشاغیداکئ شکیلچی‌لر فرقلنیر:

دینله‌مک

بیرینجی شخص جمع   دینلی‌یه‌روْک/ دینله‌یه‌ریک

ایکینجی شخص جمع   دینلی‌یه‌رسوْز/ دینله‌یه‌رسینیز

سوْروْمک

بیرینجی شخص جمع   سوْرییه‌روْک/ سوْروْیه‌ریک

ایکینجی شخص جمع   سوْرییه‌رسوْز/ سوْروْیه‌رسینیز

۲۱-۷-۴-صامیتله بیتن کؤکلرده زامان شکیلچی‌سی فرق ائله‌میر آنجاق بیرینجی وْ ایکینجی جمع شخص شکیلچی‌لری فرقلنیر:

یازماق

یازاروغ/ یازارئیق

یازارسوز/ یازارسئنـئیز

بیلمک

بیله‌روْک/ بیله‌ریک

بیله‌رسوْز/ بیله‌رسینیز

حؤرمتلی اوْخوجولارئن آستارا لهجه‌سی وْ یئرلی لوْغت‌لر باره‌سینده تنقیدی وْ تکمیلی نظریه‌لرینی گؤزله‌ییریک.

آستارا یئرلی لوْغت لری وْ ادبی دیلده اوْلان قارشی‌لیغی

آستارا/ ادبی دیلده		آستارا/ ادبی دیلده
آچیغ/ آچیق		آللادان/ آلدادان
آخساغ/ آخساق		آللانماغ/ آلدانماق
آخماغ/ آخماق		آمانا بند/ داوامسئیز
آدئن چکمک/ آدئنئ چکمک		آننامئیْ/ کوْت آدام

آرئیتاماغ(آرئیتداماغ)/ آرئیتلاماق		آنناق/ آنلاق
آژ/ آج (گرسنه)		آنناماز/ آنلاماز
آستاماغ (آسداماغ)/ آسلاماق		آنناماق/ آنلاماق
آغ بوْرانیٔ/ گیرده آغ قاباق		آننیٔ/ آلنیٔ
آغ چیل/ قوْهون نؤوْوٚ		آنـنـئیندا/ آلنـئیندا
آلاتله‌که/ بیر تهر		آنوْن/ آنان
آلائیٔ/ آلاهیٔ، باشقا		ادیال/ آدیال
آللاتماغ/ آلداتماق		ارخ/ آرخ
ارشین/ آرشئین		اوْلئیدی/ اوْلایدیٔ
اره‌به/ آرابا		اوْننان/ اوْندان
اژلاف/ اجلاف		اوْنی/ اوْنو
ان/ ائن		اوْینادئیٰ/ اوْینادئیر
انجیل/ انجیر		اوْینییان/ اوْینایان
اندیرمک/ ائندیرمک		اوْیوق/ اوْوْوق
اننمک/ ائن‌لمک		اوْیولماق/ اوْوْولماق
اننی/ ائنلی		ایاغ/ آیاق
اوْ/ اوْوْ (آوْ)		ایاغ آشما/ آیاق آچدیٔ
اوْپوتداماق(اوْپوتلاماق)/آبادلاماق		ایبلیس/ ایلبیز
اوْت/ ۱–اوْد(آتش)، ۲–باخ: اوْت		ایسته‌سه/ ایسته‌رسه
اوتخونماغ/ اودقونماق		باسما(حئسابا)/ گوْپلاما
اوتماغ/ اودماق		بالا/ کؤرپه اوشاق
اوتوزماق/ اودوزماق		بالاغ/ بالاق(گامئیش بالاسیٔ)
اوتولماق/ اودولماق		بال بوْرانیٔ/ آرمود شکیل‌لی بال قاباق
اوٚتوٚلمک/ اوٚدوٚلمک		بائیغ/ بالئیق

اوْج/ اوْوْج		بان/ چارداق؛ دامئین اوٚستوٚ
اوْجویٚو/ اوْوْجونو		بئش‌مینجی/ بئشینجی
اوْچی/ اوْوْچو		بخت/ باخت
اوْدی/ اوْدور		بو ائاغ‌نان/ بو آئاقلا
اوْراغ/ اوْراق		بودی/ بودور
اوْردا/ اوْرادا		بوردا/ بورادا
اوْردان/ اوْرادان		بوننان بئله/ بوندان بئله
اوٚزه‌رریک/ اوٚزه‌رلیک		بوْئنـئیندان/ بوْئنوندان
بوْئنی‌نی/ بوْئنونو		تومجار/ تخم زار
به‌ئم/ مگر		جر/ بند، سدّ
بیرنین/ بیریسی‌نین		جوٚللاب/ مئیوْه سویٚو
بیزنن/ بیزیله		جوٚلوٚ بارماق/ چئچله بارماق
بیژی/ بیزوْوْ		جولونبور/ پینتی
بیلئیْدیم/ بیلیردیم		جیئه/ کندیر، تناف
بیلی/ اؤردک		چاتتاغ(چاتداغ)/ چاتلاق
پارتتاق/ پارتداق		چاتتاتماغ(چاتداتماغ)/ چاتلاتماق
پارتتاماغ(پارتداماغ)/ پارتلاماق		چاغا/ اوشاق
پئل/ بئل		چئندیر/ چئرنیل(مرکب)
پئنجه‌ئیش/ پنجه‌کئش، تندیرده بیشیریلن		چئئنه–توٚپوٚر/ سوٚزوٚ چوٚروٚدوٚب دئمک،
گیرده چؤرک		چوْخ دائیشماق
پئهین/ پئئین		چنگوٚری/ لؤکی کیمی‌دیـر آنجـاق اونـو
پنیر/ پئندیر		اوْندان نارئین، شوٚعاسی ۶–۵ سانتی مئتر
پوتتوخ (پوتدوغ)/ پوتلوق		قالئین‌لئغئ بیر سانتی مئتردن اسکیک
پوْتون/ پوتین		چوٚ/ پاز

پیچت/ پئچت پئرتداشماغ/ پئرتداشماق پئرتداشئغ/ پئرتلاشئق پیشمک/ بیشمک پیشیرمک/ بیشیرمک تخته/ تاختا ترپنمییٔەن/ ترپنمەیٔن تلەکه/ بیر آز		چؤتکه/ چؤرتکه چوْخدی/ چوْخدور چئرتداماغ(چئرتتاماغ)/ چئرتلاماق چییٛ باسدئرما/ (ته چین) چییٛ اؤردک ۏ یٛا قوشـون قارئینـا لـوْنگی دوْلـدوروب، آلچـا روبـو ۏ ادوْییٔـه ۏوروب پیلـوْۏ آلتئندا باسدئرئب دمله‌یٔرلر. حلقه/ حالقا
خالوٛار/ درز خکه/ کؤموٚر اوْۏوْنتوسو خوْچا/ بوداق خییٛخییٛ/ لینگ‌لینگی دابالاغ/ بادالاق داش بوْرانیٔ/ گیرده، سـارئمتئل، قـابئغیٔ برک قاباق داها/ ...راق داهاز/ دایٔاز دایٛ/ داها درگز/ دریٔاز (ساپیٔ اوزون اوْراق) دنـنـه‌مـک/ دنلـه‌مـک (توْیٔوغـون دن دؤشوٚرمه‌سی) دؤر-دؤشک/ دؤشک ۏ سایٔیره دوْغری/ دوْغرو دوْغرییٔان/ دوْغرایٔان		دیژ/ دینج دیش/ دینج دئققان(نا)/ بیر آز، آزجا دییٔه/ دئیٔه دییٔه‌جک/ دئیٔه‌جک دییٔه‌ر/ دئیٔه‌ر زنقه‌له/ بالئق قولاغیٔ زینگ/ چنه ساریٔچئیل/ قوْهون نؤۏوٚ سایٔدوغویٔو/ سادئغئنیٔ سوٚت/ سوٚد سوْرا/ سوْنرا سویٔاخ/ سووٛاق سویٔارماق/ سووٛارماق سویٔاغ/ سووٛاق سؤیٔمک/ سئوْمک

دوْلی / دوْلو دوْنوغ(خ)/ دوْنلوق دوْهونز / دوْنوز دویۛاق / دووۛاق دؤیۆر / دئیۛیل دۆیۆن / دۆگۆن(دۆیۆن) دههنز / دنیز دئیرناغوزی / دئیرناغئنـئیزئ		سؤیۛمک / سؤگمک(سـؤیۛمک، سـؤیۛۆش وۛئرمک) سیره / سئیرا سیزۆن / سیزین سییۛهزی / کیسه شامرادئ / قوْهون نؤوۛۆ شریف / شرف(بوْیۛونا سارئنان شال) شوْخوم / شوم
شولوغ / شولوق فولانی / فئیلانئ فئیرتتـئیق / فئیرتدئیق فیرعوْن / ارکؤیۛۆن فئیرئ یۛاتماق / بیرینین هوۛسی سوْیۛوماق قاتئیغ / قاتـئیق قرنقوش / قارانقوش قره / قارا قوْآلاماغ(قوْیۛالاماغ) / قوْوۛالاماق قوْیۛزاماق / قوْوۛزاماق قوزی / قوزو قوْقاچا / قوْوۛقاچا قوْلتوغ / قوْلتوق قویۛروغ / قویۛروق قوْیۛلاماغ / قوْوۛلاماق قوْیۛورماغ / قوْوۛورماق		کاوۛار / کهوۛر کسی / توسباغا کللهمییۛالاق / کلله مایۛاللاق کـۆرۆنج / دشـالبانلارئـن اوجلارئنـئ بیربیرینه قوْوۛشدورماقلا تیکـیلن آنبـار، بو تیکینتیده مئیخ وۛ یۛا دمیر ایشلنمز. کۆری / کۆرۆ کلهکه / آغوز گامئیش امجهیۛی / بیر نؤوۛ توت گلئیۛ / گلیر گللم / گلهرم گللۆک / گلهریک گن / گئن گنیش / گئنیش گؤرستمک / گؤسترمک گؤرۆنمئیۛسن / گؤرۆنمۆرسن

قوْیوشماغ/ قوْوْوشماق قوێی/ قوێو قه‌میش/ قامئیش قه‌ێچی/ قاێچئ قه‌ێسی/ قاێسئ قه‌ێیش/ قاێـئیش قه‌ێـیم/ قاێـئیم قه‌ێین/ قاێـئین		گؤزۆن قئیرپماق/ گؤزۆنۆ قئیرپماق گۆشوْه‌ره (آشئ)/ گۆشبره گؤیۆل (گؤیلۆ)/ کؤنۆل (کؤنلۆ) گیر/ گۆج گیرجنه (گیردنه)/ فئیرفئیرا گیرده پیچ/ شـکم مـاهی را مغـز گـردو، پیاز، سبزی و سایر پر کرده در حـرارت ملایم می‌پزند (کباب می‌کنند).
گیلیف/ باجا گینه/ ێئنه گیێه‌جک/ پالتار لاپ.../ ان .... لاپدان لاپا/ آنسئزئین لبلبی/ بیشمیش چوغوندور لچر/ آج گؤز لم/ تالوْار لمه/ اکین ێئرلرینده دؤرد پاێا اۆزه‌رینـده، هۆندۆرده تیکیلن کؤلگه‌لیک. لمه/ رف، چارداق لوْر/ سۆدۆن چۆرۆتمه‌سیندن عمله گلـن ێئمه‌لی لۆمبۆز/ تۆکۆ تؤکۆلمۆش لـۆک/ آغاجـدان مئێـوْه درمـک اۆچـۆن اوزون بوداق		ادوْێیه ایله قارئـشدئرئلئب توْێـوق وْ ێـا بـالئق قارئنـا دوْلـدورولوب بیـشیریلن خؤرک. لئغ/ جگن لیٔلئغ/ گؤز ێاشئ، بورون سوێو لئنج/ خشیل پیلوْوْ مرده شیر/ مۆرده شیر مکه (مکه بوغدا)/ قارغئدالئ من‌نن/ مندن، (من ایله، منله) نئێنه‌ک/ نئێله‌ک، نه ائله‌مک ننؤن/ ننه‌ن (ان اوْلور اوْن. رزاقی) نوْبر/ نؤوْبر نه‌ێۆندی/ نـه‌ێـین‌دیـر (ایـن اوْلـور اوْن. رزاقی) وْئرسؤز/ وْئرسنیز وْخت/ وْاخت

لـؤکی/ (چـؤرک ۉ ؽـا شـیرنی ؽئرینـه ؽئیئیلیر) دۆؽۆ اونو، سۆت، کـره ؽـاغیٔ ۉ ساریٔ کؤکله بیشیریلیر. گیرده، شۆعاسیٔ ۱۵ – ۱۰ سانتی مئتر قـالئینلئغـیٔ ۲ – ۱ سانتی مئتر. لؤهمه/ لئهمه لوْهنگـی/ دوْغـرانمئش گیردکـان ایچـی، سوْغان، سبزی، نار ؽا آلچا تورشوسو ۉ		ۉطنۆن/ ۉطنین ۉئیرماغ/ ۉورماق ۉئیرئیب/ ۉوروب ۉئیرئیش/ ۉوروش هاسان/ آسان هاستا/ آستا هاندان قالا/ هئچ اوْلمازسا هئر/ چئر
هئـره/ آغـاج بوداغئنـدان ۉ ؽـا داشـدان هؤرۆلمۆش آلچاق دیۉار هئری/ اهؽری هنیرتی/ اوْدون ایستیسی (فارسجا هرم) هۆرکک/ اۆرکک هۆرکمک/ اۆرکمک هۆرکۆتمک/ اۆرکۆتمک هه/ ها هئندئیل/ بؤؽۆرتکن (تمشک) ؽئر پنه‌ک/ ؽئل پنه‌ک ؽئلکان/ ؽئلکن ؽوآسئینا (ؽوؽاسئینا)/ ؽوۉاسئینا ؽوْخون/ ؽاخئین ؽوموروغ/ ؽومروق ؽوموشاغ/ ؽومشاق ؽوموری/ ؽومرو		

یوۆیا (یوآ)/ یوۆا یئیرتئغ/ یئیرتئیق یئیمئیرتتا/ یومورتا		

یئرلی سوٚزلر (بونلارئ مصطفی رزاقی بهزاد بهزادی نین مقاله‌سیندن سئچیب)		
آمانا بند/ داوامسئز		قالئین‌لئغئ بیر سانتی مئتردن اسکیک
اوْپوتداماق(اوْپوتلاماق)/آبادلاماق		چوٚ/ پاز
ایبلیس/ ایلبیز		چییئ باسدئرما/ (ته چین) چییئ اوٚردک وٚ یا قوشون قارئینا لوْنگی دوٚلدوروب، آلچا روببو وٚ ادوٚییه وٚوروب پیلوْوٚ آلتئندا باسدئرئب دم‌له‌یرلر.
بالا/ کوٚرپه اوشاق		
بان/ چارداق؛ دامئن اوٚستوٚ		
بیلی/ اوٚردک		
پئنجه‌یئش/ پنجه‌کئش، تندیرده بیشیریلن گیرده چوٚرک		خالوار/ درز
		خکه/ کوٚموٚر اوْوٚونتوسو
تله‌که/ بیر آز		خوْچا/ بوداق
تومجار/ تخم زار		خییئ‌خییئ/ لینگ‌لینگی
جر/ بند، سدّ		دابالاغ/ بادالاق
جوٚللاب/ مئیوْه سویو		داش بوْرانئ/ گیرده، سارئمتیل، قابئغئ

چاغا/ اوشاق جوْلوْ بارماق/ چئچله بارماق جولونبور/ پینتی جییَه/ کندیر، تناف چئینه–توْپوْر/ سؤزوْ چوْروْدوْب دئمک، چوْخ دائیشماق چنگوْری/ لؤکی کیمیدیر آنجاق اونو اوْندان نارئین، شوْعاسی ۶–۵ سانتی مئتر		برک قاباق درگز/ دریاز (ساپیٔ اوزون اوْراق) دئققان(نا)/ بیر آز، آزجا زنقه‌له/ بالئق قولاغیٔ زینگ/ چنه (عبری، عربی ده زنق م.رزاقی) ساریٔچیل/ قوْهون نؤوْوْ سییَه‌زی/ کیسه
شامرادیٔ/ قوْهون نؤوْوْ شریف/ شرف(بوْیْونا سارئینان شال) شوْخوم/ شوم فیرعوْن/ ارکوْیْوْن فئریٔ یْاتماق/ بیرینین هوْسی سوْیْوماق کسی/ توسباغا کوْروْنج/ دشالبانلارئن اوجلارئنیٔ بیربیرینه قوْوْشدورماقلا تیکیلن آنبار، بو تیکینتی‌ده مئخ وْ یْا دمیر ایشلنمز. کله‌که/ آغوز گیر/ گوْج گیرجنه (گیردنه)/ فئرفئرا لبلبی/ بیشمیش چوغوندور لچر/ آج گؤز لم/ تالوْار لمه/ اکین یْئرلرینده دؤرد پایْا اوْزه‌رینده،		اوزون بوداق لؤکی/ (چؤرک وْ یْا شیرنی یْئرینه یْئییلیر) دوْیْوْ اونو، سوْت، کره یْاغیٔ وْ ساریٔ کؤکله بیشیریلیر. گیرده، شوْعاسیٔ ۱۵ – ۱۰ سانتی مئتر قالئن‌لیٔغیٔ ۲ – ۱ سانتی مئتر. لوْنگی/ دوْغرانمئش گیردکان ایچی، سوْغان، سبزی، نار یْا آلچا تورشوسو وْ ادوْیه ایله قارئشدئریٔلیب توْیوق وْ یْا بالئق قارئنا دوْلدورولوب بیشیریلن خؤرک. لئغ/ جگن لیٔلیٔغ/ گؤز یْاشیٔ، بورون سوْیو لئنج/ خشیل پیلوْوْ مرده شیر/ موْرده شیر مکه (مکه بوغدا)/ قارغئدالیٔ

هۆندۆرده تیکیلن کۆلگه‌لیک.		هاندان قالا/ هئچ اوْلمازسا
لمه/ رف، چارداق		هئر/ چئر
لوْر/ سۆدۆن چۆرۆتمه‌سیندن عمله گلن یئمه‌لی		هئره/ آغاج بوداغئنیندان وْ یا داشدان هؤرۆلمۆش آلچاق دیوْار
لۆمبۆز/ تۆکۆ تۆکۆلمۆش		هئندئیل/ بۆیۆرتکن (تمشک)
لۆک/ آغاجدان مئیوه درمک اۆچۆن		